

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniel Bena

**Práva příslušníků národnostních menšin prizmatem
vyloučených lokalit ve městě Opava**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jiří Víšek

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2016-2017

BACHELOR THESIS

Daniel Bena

**Ethnical minority group members' rights through a prism
of excluded areas in city of Opava**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Jiří Víšek

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Daniel Bena

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Jiřímu Víškovi za pomoc při vyhledávání zdrojů informací, při doporučení vhodné literatury a za poskytnuté rady a metodické vedení po celou dobu realizace bakalářské práce.

Anotace

S využitím historické metody se tato práce zabývá dějinami příchodu Romů na naše území, jejich projevy chování a možnost začlenit se do většinové společnosti. S využitím dostupné literatury, rozebírá romské etnikum žijící na území České republiky a především v Moravskoslezském kraji. Hledá příčiny vyloučení jejich populace s majoritní společností a důvody problematického začlenění do běžného způsobu života. Dále popisuje vyloučené romské lokality ve městě Opava. Zabývá se otázkou, jak město Opava řeší problematiku vyloučených lokalit, jestli se změnil přístup Romů a k Romům k začlenění se do většinové společnosti vlivem působení sdružení Dživipen a neziskového sdružení Elim. Rozebírá význam asistentů prevence kriminality a volnočasových aktivit pro děti a mládež ze sociálně slabých rodin v poměru protiprávního jednání a jeho možného snižování. V závěru práce je rozebráno, zda je aktivita města Opavy v této problematice dostatečná a jaká opatření by bylo vhodné přijmout k lepšímu začlenění romské komunity do většinové společnosti. V praktické části je uvedeno dotazníkové šetření názorů občanů města Opava na problematiku vyloučených lokalit a problémů s tím souvisejících.

Klíčová slova

Rom, vyloučená lokalita, kriminalita, prevence, preventivní program.

Annotation

In this thesis I employ a historical method to trace the history of Roma people and their arrival on the Czech territory. I focus on their behaviour and ability to fit in with the society. Using the available sources I look into the Roma people living in Czech republic, more precisely in Moravskoslezský district. I try to find the causes for social exclusion of the Roma people and reasons for problems they have with fitting in with the accepted way of life. Moreover, I look at the excluded areas where Roma people live in Opava. I find out how the city of Opava handles the excluded areas where Roma people live, and whether there is a shift in Roma people's attitude towards blending in with the majority influenced by the work of Dživipen and Elim non-profit organisations. I also go through the importance of criminal behaviour prevention assistants and importance of free time activities for children and youngsters from socially vulnerable families and compare it with amount of unlawful conducts and its' decline. Lastly I evaluate whether the work done by the city of Opava in these areas is enough and propose further steps that could be taken to better integrate the Roma community into the society. In the practical part of my thesis I publish results of a survey of Opava's locals and their view of the excluded areas and problems that are common to them.

Keywords

Roma, Exclusion, Criminal Behaviour, Prevention, Prevention Programmes.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HISTORIE ROMSKÉ POPULACE	11
1.1 Historie Romů	11
1.2 Příchod na české území a historický průběh	12
1.3 Majorita a Romové v současnosti.....	15
2 ROMSKÁ MENŠINA NA ÚZEMÍ MĚSTA OPAVY	17
2.1 Vymezení základních pojmů týkajících se romské menšiny	17
2.1.1 Menšina	18
2.1.2 Diskriminace	18
2.1.3 Asimilace	20
2.1.4 Kultura.....	20
2.2 Vyloučené romské lokality ve městě Opava	21
2.3 Rozdíly kultury mezi Romy a majoritou a jejich chování	23
3 DISKRIMINACE A KRIMINALITA ROMSKÉ MENŠINY	30
3.1 Diskriminace a vliv na chování Romů	31
3.2 Kriminalita páchaná Romy ve městě Opava	33
3.3 Pohled PČR OO Opava na kriminalitu páchanou Romy	35
4 PREVENTIVNÍ PROGRAMY MĚSTA OPAVY V BOJI S KRIMINALITOU	37
4.1 Sdružení Dživipen – romští asistenti, Elim	37
4.2 Městské kamerové systémy.....	43
4.3 Projekty prevence kriminality mládeže v Opavě.....	44
4.4 Program začleňování Romů do majoritní společnosti	46
PRAKTICKÁ ČÁST.....	52
5 VLASTNÍ POZNATKY Z TERÉNU	52
5.1 Dotazníkové šetření	52
5.2 Jak najít asistenty prevence kriminality	56
ZÁVĚR	57

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
SEZNAM ZKRATEK	61
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem si vybral z oblasti bezpečnostní problematiky proto, že se mne dotýká především z pracovního hlediska. Téma „Práva příslušníků národnostních menšin prizmatem vyloučených lokalit ve městě Opava“ je z mého pohledu policisty velmi aktuální. S touto problematikou se setkávám v souvislosti se zaměstnáním policisty velmi často. Z národnostních menšin jsou v Moravskoslezském kraji nejpočetněji zastoupeni Romové. Nejvíce Romů žije v Moravskoslezském kraji (dále jen MSK), kde právě tvoří nejpočetnější menšinu v celé České republice. Odhady uvádějí, že je to kolem 25 % obyvatel MSK. Na území kraje žije několik romských subetnických skupin, které se liší svými charakteristickými znaky. Dělí se na slovenské Romy, olašské Romy, méně početné německé a maďarské Romy. Tento kraj je také zastoupen početnou národnostní menšinou občanů polské a slovenské národnosti.

Pracuji na Krajském ředitelství policie ČR Ostrava na oddělení železniční policie a doprovodu vlaků. Z mého profesního života u policie jsem se mnohdy setkal s protiprávním jednáním příslušníků romského etnika a problematikou vyloučených lokalit v Ostravě. Celý život žiji v Opavě, a proto se chci zaměřit na vyloučené romské lokality na území města Opava. Vzhledem k tomu, že budu hovořit s představiteli města, kteří mají problematiku prevence kriminality a romské asistenty kriminality na starost, je vhodnější se zabývat touto problematikou ve městě Opava. Dále budu zkoumat přístup asistentů prevence kriminality k romské komunitě a jejich vzájemné komunikaci. Rozeberu také práva romské menšiny, jejich povinnosti, na které mnohdy zapomínají.

Při jednání s pachateli trestných činů a přestupků romského etnika jsem si uvědomil, že je to specifická část občanů České republiky. Jejich chování je v mnoha ohledech odlišné a někdy velmi těžko pochopitelné. Proto jsem se rozhodl, že se této problematice budu věnovat a pokusím se ji rozebrat v této bakalářské práci.

Svou práci jsem rozdělil na pět kapitol. Nejprve chci rozebrat historii romské populace, příchod na naše území, a pohled majority na romskou minoritu dnes. Další kapitolu budu věnovat romské menšině v Opavě, pojmem vyloučená lokalita a menšina. Ve třetí kapitole uvedu vlivy diskriminace na chování Romů, zda nejsou ochuzeni o svá práva, popíši kriminalitu páchanou Romy, a pohled OOP ČR Opava na trestnou činnost

romského etnika. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na preventivní programy města Opavy v boji s kriminalitou. Uvedu, zda mají nové kamerové systémy vytvořené na území města Opava v roce 2016 vliv na snížení pouliční kriminality. Budu zkoumat vliv sdružení Dživipen a Elim na začleňování Romů do většinové společnosti. Poslední kapitola je věnována praktické části, kde uvedu výsledky dotazníkového šetření obyvatel města a také výstup z rozhovoru s tiskovou mluvčí Městské policie Opava, která se zabývá problematikou asistentů prevence kriminality.

Dílním cílem práce je poukázat na odlišnost části společnosti s jinou kulturou a navrhnout programy, které by přispěly k lepšímu začlenění tohoto etnika do většinové společnosti. Dále navrhnout programy, které by potlačily páchaní trestné činnosti těchto obyvatel a s tím spojené negativní jevy, které jsou předávány nastupujícím generacím.

Cílem práce je upozornit na to, že tato problematika je do značné míry opomíjená, a neřešení těchto složitých problémů může mít docela vážné sociální následky. Vláda Bohuslava Sobotky, která prostřednictvím ministra pro lidská práva, pana Jiřího Dienstbiera chce tuto problematiku řešit, za dobu funkčního období tří let nebyla příliš úspěšná. Svědčí o tom i fakt, že na podzim 2016 byl tento ministr odvolán a nahrazen panem Janem Chvojkou. Aktuální prioritou vlády pro rok 2017 je potlačení nezaměstnanosti ve vyloučených lokalitách, kterých je aktuálně v České republice 606. Další prioritou je zvýšení vzdělanosti. Je zde vidět snaha vlády věnovat se této problematice a postupně hledat kroky k řešení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE ROMSKÉ POPULACE

V úvodní kapitole se zaměřím na historii romské populace, původ i kočovné zvyky. Uvedu jak je to s jejich výskytem v Evropě, pohybem mezi jednotlivými zeměmi a příchodem na naše území. Obecně uvedu některá základní fakta o Romech. Naznačím, jak se projevuje jejich chování na pohledu majoritní skupiny obyvatel.

1.1 Historie Romů

Romové jsou Indoevropané a pocházejí se středozápadní Indie. Do Evropy se dostali v několika migračních vlnách během 3. až 10. století n. l. Přesný důvod odchodu Romů z Indie není dosud znám, ale předpokládá se, že pravděpodobným důvodem bylo přelidnění a následný hladomor v dané oblasti, v jehož důsledku se vydali Romové na cestu za lepším životem. Prapředkové Romů v Indii patřili ke kastám, které samy sebe nazývaly Dómy. Život a kultura tohoto národa dosud vykazuje mnoho shodných rysů s kulturou Romů. Nejstarší známá písemná zmínka o Romech v Evropě pochází z roku 1068. Neznámý řecký mnich v klášteře na hoře Athos zapsal do kroniky poznámku o zvláštním lidu pohybujícím se kolem Cařihradu, který nazval Atsíganoi. Tímto slovem byli v té době označováni příslušníci heretické náboženské sekty, které se věnovala věštění a černé magii¹.

Předkové Romů nemuseli být vždy jen v postavení nízké a opovrhované sociální vrstvy, ale mohou mít za sebou již dosti dlouhou epochu života na nesrovnatelně důstojnější úrovni, možná jako samostatné etnikum s nezanedbatelnou politickou mocí.

¹ BALABÁNOVÁ, H. Neznámí Romové. Ostrava: Vyšší policejní škola a střední policejní škola MV v Holešově, 2009, s. 5.

Romové byli v Indii jednou z kast. Kasta je endogamní rodová skupina se specifickou tradiční profesí a řadou pravidel. Každý její člen je musí dodržovat, pokud nechce být vyloučen. Prostředky k obživě si členové obstarávali pomocí určitého rodového řemesla, či profese. Provozování rodového řemesla vyžadovalo určitou nutnost územního pohybu, která se nazývala řemeslné kočovnictví. Daný jev je možné pozorovat v Indii i dnes. Existuje předpoklad, že Romové nikdy netvořili homogenní společenství a jisté rozdíly mezi jednotlivými romskými skupinami se tak datují už od doby pobytu na území Indii. Předkové Romů patrně příslušeli k řadě nejrozličnějších kast a podkast.

V evropských podmínkách došlo ke změně skupinového názvu Dom na vlastní etnický název Rom. Jméno Rom používali ke svému označení Romové sami. Je to jejich vlastní název, což o slovu cikán nelze říci. Označení slůvkem Atsíganoi (cikán), které pochází z kroniky neznámého řeckého mnicha, považují Romové za hanlivé. Proto je vhodné toto označení při komunikaci s nimi vynechat. V jejich etniku se v zásadě nepoužívá. Jsou to tzv. „gádžovská“ pojmenování.²

1.2 Původ na české území a historický průběh

V průběhu 12. a 13. století Romové postupně pronikali z Balkánu do střední Evropy. Přichází po skupinách, přesněji v rodových klanech. V 15. století prochází územím Česka a Slovenska skupina asi 400 lidí, v jejímž čele stál král Sindel a vévodové Panuel, Ondrej a Michal. Toto je nejstarší dochovaná zmínka o pohybu a pobytu Romů na našem území.

Kočovné skupiny Romů se obyvatelstvu představovali jako poutníci z Malého Egypta, kteří jako kající se hříšníci musí putovat po světě. Starousedlíci jejich legendám zprvu věřili a přijímali je pohostinně. Světští panovníci i papež jim vydávali ochranné listiny, tzv. glejty. Od 2. poloviny 15. století se vztah původního obyvatelstva k Romům

² HORVÁTHOVÁ, J. Kapitoly z dějin Romů. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 8. ISBN 978-80-710-6015-6.

začal měnit. Zejména představitelé katolické církve poukázali na to, že chování kočovných Romů se neshoduje s tehdejší představou o křesťanských kajících, za které se vydávali. Současně se církevním hodnostářům nelíbilo zvláštní pojetí víry, kterou Romové přebírali, spousta nekřesťanských rituálů a magie, kterou si přinesli z Indie.

Původní pohostinnost a ochrana evropského obyvatelstva se postupně změnila v nedůvěru a později v otevřené nepřátelství. Z 16. století pocházejí nejstarší zprávy o usazování rodin romských kovářů na okrajích slovenských měst a na jižní Moravě. Bývalí kočovníci si začali zvykat na usedlý způsob života.

O trvalé usazení romského obyvatelstva a o asimilaci, neboli splynutí se s většinovou společností, začali poprvé usilovat osvícenští panovníci Marie Terezie a Josef II., kteří chtěli z Romů udělat rolníky, nařídili povinnou školní docházku pro romské děti, zakázali Romům oblékat se po tradičním způsobu, zakázali jim mluvit romsky, a dali jim nová počestěná jména. Řada jejich tehdy moderních představ byla v praxi nerealizovatelná, například povinná školní docházka. Romové byli většinovým obyvatelstvem vyháněni a perzekuováni. Ze soupisu z druhé poloviny 18. století vyplývá, že Romové žili již na celém území Slovenska a na jižní Moravě. Živili se kovářstvím, příležitostnou zemědělskou prací, případně hudební činností.³

Asimilační proces, který započal v 18. století, byl násilně přerušen v období druhé světové války. Tehdy byly některé skupiny obyvatelstva považovány za méněcenné a neměly stejná práva. Do této skupiny patřili pochopitelně i Romové. V roce 1939 vyhlásilo tehdejší Ministerstvo vnitra povinnost usídlení kočujících osob. Tento krok měl zpřehlednit situaci o počtu a rozmístění nepohodlných osob a vytvořit jasnou představu o „konečném řešení“. V létě 1940 vznikly kárné tábory v Hodoníně u Kunštátu a v Letech u Písku. V roce 1942 vydala protektorátní vláda nařízení o preventivním potírání zločinnosti, ve kterém mezi asociály byli výslovně uvedeni „Cikáni a osoby žijící po cikánsku“. V létě téhož roku vydal generální velitel

³ BALABÁNOVÁ, H. Neznámí Romové. Ostrava: Vyšší policejní škola a střední policejní škola MV v Holešově, 2009, s. 12.

protektorátní policie výnos o potírání cikánského zlořádu. Součástí výnosu byl soupis veškeré romské populace, včetně dětí ze smíšených manželství. V evidenci byli všichni Romové bez rozdílu, zda mají vzdělání, jakým způsobem života žijí, či jaké míry integrace do společnosti dosahují. V prosinci 1942 byly zahájeny na základě rozkazu říšského protektora deportace romských rodin do koncentračního tábora v Osvětimi. V něm zahynulo asi 20 000 Romů z celé Evropy. Ze 7 000 Romů zavlčených z českých zemí do koncentračního tábora v Osvětimi se po válce vrátilo asi 200 osob.⁴

Po válce začíná příliv slovenských Romů do českých zemí. Na Slovensku neproběhla taková tragická genocida romské komunity jako u nás. Větší část romského obyvatelstva přežila. Po roce 1948 se Romové stávají „de iure“ poprvé rovnoprávními členy společnosti, což jim zaručila Ústava. Komunistický režim se snaží o asimilaci Romů ve společnosti. Rozptýlením tradičních romských osad na východním Slovensku do velkých průmyslových měst v Čechách sebou přinesl nekontrolovatelnou migraci romských obyvatel a vytvoření nových izolovaných romských osídlení tentokrát v českých zemích (Chánov, a další). Vznikaly celé sídlištní bloky, kde se vyskytovaly patologické jevy, jako například devastace celých domů, zvýšená kriminalita a podobně. Oficiálně za svébytnou etnickou skupinu Romů však považováni nebyli. Byli stále vnímáni za skupinu sociálně zaostalou, kterou je třeba převychovat dle českého vzoru. Od roku 1990 vzniká celá řada romských obrodných a kulturních hnutí. Začaly vycházet noviny i literatura v romštině. Postupně je umožněno vzdělávání romských dětí, mění se pohled psychologů na romské děti. Od roku 1997 se začala prosazovat některá podpůrná opatření, která mají přispět k vyrovnání handicapu romských dětí při začleňování do hlavního vzdělávacího proudu. Tento zdlouhavý a zkostnatělý přechod je také kritizován Evropskou komisí. Romské děti ještě donedávna bývaly bez vážných důvodů dětskými psychology umísťovány do zvláštních škol, aby byly odděleny od dětí většinové společnosti. V současném období se jedná o podporu předškolní výchovy romských dětí v přípravných třídách pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin

⁴ HORVÁTHOVÁ, J. Kapitoly z dějin Romů. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 10. ISBN 978-80-710-6015-6.

a kulturně odlišného prostředí, jejichž mateřským jazykem není čeština a vytvoření funkce asistenta pedagoga pro práci s těmito dětmi v různých typech škol.⁵

1.3 Majorita a Romové v současnosti

Je nepochybné, že kulturní a sociální rozdíly mezi většinovou společností a romskou komunitou v České republice jsou značné. Z toho také pramení pohled většinové společnosti na romskou komunitu, tak i opačně. V této podkapitole krátce naznačím, jaký je vývoj tohoto etnika v České republice.

Na území českého státu žije v hrubých odhadech asi okolo 150.000 - 300.000 Romů. Dle demografického vývoje narůstá populace této majoritní společnosti rychlejším tempem. Je to ovlivněno řadou faktorů. Například vztahem k rodině, náboženstvím, a podobně. Jistou roli zde hraje také velmi štědrý sociální systém, který poskytuje Česká republika sociálně slabým skupinám obyvatelstva. Jsem toho názoru, že odtud pramení určité nepochopení ze strany majority ve smyslu, že „Romové plodí spoustu dětí, žijí na sociálních dávkách, kradou a nepracují“. Tento problém vygradoval v minulých letech především v oblastech, kde žije romské etnikum ve větší míře, a kde došlo k potyčkám mezi těmito znesvářenými komunitami. Jedná se o oblasti v Ústeckém kraji a v Moravskoslezském kraji. V těchto místech došlo v minulých letech k značným nepokojům, kde musely zasahovat pořádkové jednotky Policie České republiky, aby situaci uklidnili a nedocházelo k protiprávnímu jednání.

Je otázkou, zda se tato situace nebude opakovat. Je to především problém státní politiky, zda se touto problematikou zaobírá dostatečným způsobem. Jedná se především o různé preventivní programy zaměřené na prevenci kriminality, práci s mládeží, vzdělávacím systémem a začleňováním romské komunity do většinové společnosti. Touto problematikou se budu hlouběji zabírat ve čtvrté kapitole této bakalářské práce.

⁵ BALABÁNOVÁ, H. Neznámí Romové. Ostrava: Vyšší policejní škola a střední policejní škola MV v Holešově, 2009, s. 11.

V letech 2015 a 2016, kdy došlo k migrační krizi, se objevovala obava, že pokud dojde k přílivu různých národnostních menšin, vznikne velký problém v bezpečnostní situaci v České republice. Populistické shromáždění, které se konalo 17. listopadu 2015 v Praze, kde byl přítomen i prezident republiky, bylo kritizováno nejvyššími představiteli státu. Mělo upozornit na migrační krizi a problematiku s tím spojenou, která však v České republice vlastně není. Toto shromáždění v čele s panem Martinem Konvičkou se naprosto minulo účinkem a v den svátku svobody a demokracie bylo naprosto nevhodné. O to více, že se takového shromáždění zúčastnila i hlava státu.

Z materiálů Ministerstva vnitra je zřejmé, že v letech 2015- 2016 postupně dochází k poklesu kriminality o 40 %. U drobné kriminality v některých oblastech, tedy zejména těch, kde jsou vyloučené lokality, k výraznému poklesu nedochází. Na tuto problematiku se má v letošním roce Policie České republiky zaměřit.⁶

⁶ Ministerstvo Vnitra. www.mvcr.cz. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz>.

2 ROMSKÁ MENŠINA NA ÚZEMÍ MĚSTA OPAVY

Na území města Opavy se hlásí k romské komunitě dle posledního sčítání lidu 21 lidí. Co se týče objektivnosti, je to nejméně okolo 1500 osob. Město Opava je jedno z měst v MSK, které má na svém území oblasti, které lze považovat za vyloučené. Vzhledem k počtům těchto míst na území města a také počtům romské populace je jedno z méně problematických na území kraje. Také zde dle policejních statistik nedochází k vzájemnému napadání jednotlivých etnik či protiromským demonstracím. K jistým setkáním, která organizovala Dělnická strana na jednom z náměstí, v minulosti došlo, ale účast byla spíše symbolická a vždy byla zrušena. K větším protestním akcím či demonstracím na území města nedošlo v minulosti ani v současnosti. Je to také tím, že pokud vůbec je v Opavě extrémistická buňka, tak opravdu nepočetná skupina. Další věcí je to, že ze strany romské komunity nedošlo k žádným excesům, které by spustily následné masové protesty, jako tomu bylo například v severních Čechách. Situace je také ovlivněna preventivní činností města, která se zaměřuje na působení romských asistentů prevence kriminality či volnočasové aktivity romské mládeže a podpoře nestátních sdružení, zabývajících se problematikou pomoci romské komunitě v sociální oblasti a začleňování se do většinové společnosti. Jedná se především o organizaci Dživipen a sdružení Elim, o kterých budu psát ve čtvrté kapitole.⁷

2.1 Vymezení základních pojmů týkajících se romské menšiny

V této podkapitole si vysvětlíme základní pojmy spojené s romskou menšinou. Jsou to důležité pojmy, se kterými budu pracovat v dalších částech této bakalářské práce. Jde především o rozbor slov, jako jsou menšina, diskriminace a podobně. Je proto nezbytné si tyto pojmy podrobněji vysvětlit pro lepší pochopení souvislostí spojených s touto problematikou.

⁷ Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

2.1.1 Menšina

Termín menšina označuje skupinu, která má vůči jiné (většinové) skupině specifické vztahy. V obecných souvislostech jsou za menšinu označovány různé skupiny, jako např. imigranti, lidé s postižením, homosexuálové, členové určitých politických, jazykových nebo náboženských skupin a někdy se setkáváme také s tím, že za menšinu jsou považovány také ženy. Pokud se hovoří o sociální práci s menšinami, menšinami se obvykle myslí národnostní, etnické, nebo rasové skupiny. Členové menšiny vykazují určitou tělesnou nebo kulturní odlišnost. Tu lze považovat za charakteristiku menšiny pouze tehdy, je-li základem předsudků ze strany většinové skupiny a stává se proto uznávaným důvodem mocenské podřízenosti členů menšinové skupiny a vede k jejich znevýhodňování.⁸

Pokud bychom pojem menšina vztáhli konkrétně k romskému etniku, tak můžeme hovořit o „romské národnostní menšině“, přičemž toto označení se vztahuje ke skupině občanů České republiky, kteří chápou své romství jako příslušnost k národu, svou národnost deklarovali při sčítání lidu a většinou užívají romštinu jako znak této příslušnosti. Definičním znakem příslušníka romské národnostní menšiny je aktivní vůle být za příslušníka této menšiny považován a společně s ostatními rozvíjet mateřský jazyk a kulturu. Právě tato skupina obyvatel tvoří v Moravskoslezském kraji pouze 0,2 % z celkového počtu obyvatel.⁹

2.1.2 Diskriminace

Diskriminace velice často vychází z různých předsudků a stereotypů. Lidé se podle nich tak chovají. Určité předsudky, tedy předsudky namířené proti „jiným skupinám“

⁸ ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme - Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti. 1 vyd. Praha: Portál, 1998, s. 22. ISBN 80-717-8250-5.

⁹ Moravskoslezský kraj. Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje: na období 2011-2014. Ostrava: MS kraj, 2016, s. 5. ISBN 978-80-87503-08-09.

nebo menšinám, jsou společnostmi považovány za nežádoucí a ve většině případů zakázány. Diskriminace sama o sobě trestným činem není. V zákoně č. 198/2009 Sb. ze dne 23. dubna 2008, o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) je diskriminace rozdělena na přímou a nepřímou:

- přímá diskriminace - jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru;

- nepřímá diskriminace - jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů - rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru osoba znevýhodněna oproti ostatním;

V české společnosti patří mezi nejdiskriminovanější menšinu Romové. Vědomá diskriminace se uplatňuje na trhu práce, kde zaměstnavatelé odmítají přijímat uchazeče z řad Romů, stejně jako v poskytování služeb, kde restauratéři a majitelé zábavních podniků nechtějí obsluhovat romské hosty a zakazují jim vstup do svých provozoven. Diskriminační postupy na trhu práce nejsou postižitelné vůbec a v oblasti služeb jen s velkou obtížností, kdy je možné odvolávat se nanejvýš na Zákon o ochraně spotřebitele. Romové pokládají jednak za diskriminační neochotu, s jakou se střetávají při vyřizování svých záležitostí na úřadech, jednak nedostatečnou ochranu, kterou jim zajišťuje policie a justice před rasovým ponižováním a fyzickými útoky členů a sympatizantů extrémistických stran a skupin.¹⁰

¹⁰ ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme - Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti. 1 vyd. Praha: Portál, 1998, s. 35. ISBN 80-717-8250-5.

2.1.3 Asimilace

Samotné slovo asimilace pochází z latinského slova *assimilatio*, což znamená přizpůsobení si. Asimilací rozumíme kulturní či jazykové rozplynutí jedné kultury, obvykle menšinové, v kultuře jiné, obvyklé většinové. Prostřednictvím kontaktu příslušníci menšiny ztrácejí svá kulturní specifika, převezmou kulturní vzorce většiny a stanou se její součástí. Asimilace je při styku dvou rozdílných kultur velice častým a běžným jevem. K asimilaci dochází buď přirozenou cestou ze svobodné vůle příslušníků asimilující se skupiny, nebo cestou nedobrovolnou, vnucenou chováním většinové společnosti, případně jejího mocenského aparátu. Může také docházet k opačnému jevu, kdy většinová kultura je ovlivněna prvky kultury menšinové, takovému procesu se říká akulturace.

Integrací rozumíme soužití jednotlivců ze dvou či více skupin s odlišnými kulturními vzorci, pravidly chování, stupnicemi hodnot apod., které umožňuje jednotlivcům náležejícím do jakékoliv z těchto skupin ponechat si jejich specifika a zároveň zaručuje členům všech těchto skupin rovnoprávné postavení, při kterém nedochází k diskriminaci členů některé skupiny.¹¹

Integrace příslušníků romských komunit na úrovni MSK zajištěna prostřednictvím Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva MSK a koordinátora pro romské záležitosti a národnostní menšiny. Na jednotlivých obcích s rozšířenou působností je zřizován institut romského poradce, který zajišťuje integrační aktivity na území daných obcí.

2.1.4 Kultura

Pojem kultura v nejširším smyslu chápeme jako něco, co je na rozdíl od přírody výsledkem činnosti člověka. Kulturou také rozumíme sociálně zakotvené vzorce

¹¹ ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme – Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti. 1 vyd. Praha: Portál, 1998, s. 47. ISBN 80-717-8250-5.

vnímání a jednání, které si lidé jako členové společnosti osvojili a které se dají pozorovat na jejich každodenním chování a jednání. Je to specifická soustava idejí, hodnot, norem, stylů života a způsobů řešení běžných životních problémů, které sdílejí příslušníci dané skupiny.¹²

Ve vztahu k romskému etniku můžeme rovněž hovořit o jejich vyloučení kulturnímu. Obrat k lepšímu v této oblasti nastal po roce 1991, kdy Ministerstvo kultury ČR spolupracovalo s Romy na založení Muzea romské kultury v Brně, podporovalo romské folklorní aktivity a vybudování památníku obětem cikánské koncentračního tábora v Letech, přispívalo na rozvoj romského národního tisku a literatury a podporovalo projekt Romského divadla v Praze. Aktuálně se vláda zavázala do dubna 2017 vykoupit pozemky na místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku, kde chce vybudovat památník jeho obětí. Přetrvávající nedostatky však můžeme stále vidět ve výchovně-vzdělávacím systému. Ve společnosti stále přetrvává neochota jakéhokoliv kulturního sblížení Romské menšiny s většinovou společností.

2.2 Vyloučené romské lokality ve městě Opava

V současné době se jedná o čtyři místa, která lze označit za vyloučené lokality sociálně slabých občanů, především romského etnika. Jde o rohový dům na křižovatce ulic Rybářská a Sadová, dále dům na Mostní ulici u mostu přes řeku Opavu, lokalitu na ulici U Cukrovaru a některé panelové domy ve vlastnictví společnosti RPG v městské části Kylešovice, které jsou obývány z větší části romským etnikem. Jedná se o přibližně 4 domy. Každá z těchto lokalit má svá specifika, která se liší od klasického života většinového obyvatelstva. Nejprve se zaměřím na lokalitu městské části Kylešovice.

V této lokalitě došlo k nastěhování několika desítek rodin někdy v průběhu roku 2012. Jedná se o byty společnosti RPG, které jsou nájemní. V rámci své podnikatelské činnosti tato společnost neřešila negativní důsledek sestěhování několika rodin na jedno

¹² NAVRATIL, P. Romové v české společnosti. Praha: Portál, 2003, s. 25. ISBN 80-717-8741-8.

místo. Problém nastal v tom, že v těchto domech, kde bydlí z asi 60 % majoritní část obyvatelstva, najednou docházelo k porušování nočního klidu, nepořádku na chodbách, v okolí se zvýšila kriminalita. Došlo také k několika loupežným přepadením heren. Situace dospěla tak daleko, že byla sepsána petice, kdy bylo vedení města nuceno danou situaci řešit. I zmiňovaná společnost RPG pochopila, že ničení jejího majetku bude potřeba nějak řešit. Zavedením kamerového systému se situace zlepšila. Město zavedlo stálé hlídky Městské policie v této oblasti a došlo k poklesu kriminality a celkovému uklidnění celé situace.

Další vyloučenou lokalitou je ulice Rybářská. Jedná se o dům s několika byty ve frekventované části města. Bydlí zde nájemníci romského etnika. Pro tuto oblast je typické, že v okolí domu je většinou nepořádek, a jeho obyvatelé v letních měsících tráví volný čas posedáváním na židlích přímo na chodníku u rušné komunikace. Zde také došlo k zdánlivému žhářskému útoku na tento dům, v souvislosti se žhářským útokem ve Vítkově na Opavsku. Tento závažný zločin vyšetřováním nebyl potvrzen. Bylo prokázáno, že byl zinscenován jedním z obyvatel tohoto domu.

Třetím místem je objekt na ulici Mostní. Jedná se o dům s 8 byty. Je obydlen nájemníky z 80 % romského etnika. Zde občasné dochází k neshodám v oblasti vzájemného soužití. Také okolí domu je poměrně neudržované a mnohdy i znečištěné. Tento dům působí velmi zanedbaně. V průběhu roku 2014 zde došlo k zahoření a objekt musel být celý evakuován. Během dvou měsíců došlo k jeho zprovoznění a obyvatelé se mohli vrátit zpátky. Jako příčina zahoření byla určena technická závada na elektroinstalaci. K úmyslnému vzniku požáru nedošlo.

Poslední a největší lokalita v Opavě je na ulici U Cukrovaru. Je to místo, které se skládá ze dvou objektů. Jsou v majetku města Opava, které je také spravuje. Jedním je cihlový dům komplexně opravený po ničivých povodních v roce 1997, kde je umístěno 20 bytů a další je přístavba, která vznikla z rekonstruovaných unimobuněk, kdy tento druhý objekt byl městem plánován jako dočasná ubytovna lidí, kteří v roce 1997 přišli v důsledku povodní o domov. Po několika letech se však stal útočištěm pro sociálně slabé rodiny. Několikrát jsem na tomto místě byl, a to, že tento dům byl celkově zrekonstruován, už dnes nikdo nepozná. Nejedná se o to, že by zub času zapůsobil, ale především nešetrné užívání jeho obyvatel způsobilo jeho současný velmi zchátralý stav.

Pochopitelně i okolí tohoto místa je značně poznamenáno povalujícími se odpadky a podobně. Jak jsem již uvedl, je to místo s největším počtem sociálně slabých obyvatel, kde také dochází k častým přestupkům v občanském soužití, jak vyplývá ze statistiky trestné činnosti OOP ČR Opava. Odhadem zde žije okolo 150 osob. Po osobním pohovoru, který jsem prováděl s majitelem firmy, která na žádost města v těchto objektech provádí opravy panem Bohumírem Lorenzem, uvádí, že je to doslova boj s větrnými mlýny. Obyvatelé těchto bytů si svěřeného majetku absolutně neváží, dochází k častému ničení zařízení bytů. Toto město Opava monitoruje a již chystá evidenci těch nájemníků, kteří opakovaně poškozují majetek města, aby bylo možné tyto opravy požadovat od těch, kteří jej ničí. Je to především problematika vzájemné komunikace mezi představiteli města a nájemci, o které budu psát ve čtvrté kapitole této práce. Za zmínku také stojí, že v této části města je absence městského kamerového systému. To se však díky projektu města Opavy na rozšíření kamerového systému již letos změní. Město si od zavedení kamerového dohledu slibuje snížení kriminality a ničení městského majetku.

Tento výčet vyloučených lokalit jsem se snažil popsat co nejděle, bez jakéhokoliv přikrášení, jaký je skutečný stav těchto míst z pohledu nezávislého pozorovatele. V dalších kapitolách se zaměřím na to, jak by se dalo změnit toto prostředí a chování lidí, žijících v těchto lokalitách na běžný standard.

2.3 Rozdíly kultury mezi Romy a majoritou a jejich chování

V této podkapitole se pokusím vysvětlit rozdílnost v chování majoritní společnosti a Romů, romské rozdílné životní priority a rozdílnou kulturu, i co vlastně nejvíce ovlivňuje nepochopení většinové společnosti a Romů.

Jak jsem již výše uváděl, Romové mají jinou kulturu. Ta vznikala postupně, během kočování Evropou. Romové byli mnohdy jen těžko pochopeni místními obyvateli, byli vyháněni, prohlašováni za kacíře a podobně. Postupně se z kočovníků stávali rolníci a 16. století začala asimilace s většinovým obyvatelstvem. Ta byla přerušena ve 20. století během 2. světové války, kdy došlo k romskému vyhlazování. Oficiálně byli jako

svébytná etnická skupina u nás uznání až po roce 1989. Tyto negativní postoje se v chování Romů k většinové společnosti projevují dodnes. Nedůvěra Romů k většinové společnosti je hluboce zakořeněna a bude trvat ještě mnoho let, tyto negativní postoje odstranit.¹³

Základní rysy sociálního systému v romských komunitách:

- každé rozhodování je společné;
- neschopnost být sám;
- vyhoštění z rodu je největší trest;
- mnohost je podmínkou štěstí;
- čas je minulost a přítomnost, budoucnost neexistuje;
- čas se neodvozuje od ročních období;
- neustálá změna místa a prostředí zvyšuje naději na přežití;
- setrvaní na jednom místě zvyšuje nebezpečí;
- způsob obživy - řemesla jsou podřízena této neustálé změně;
- základní dovedností je umět se vyhnout před nebezpečím;

Romské děti nechodí do mateřských škol, a nemají tak zkušenosti a kontakt s jinými dětmi než romskými. Romské dítě bývá vychováváno v širší rodině s větším počtem sourozenců. Každé z dětí mívá svou přezdívku. Jsou nuceny k samostatnosti. Proto není divu, když projíždíme s hlídkou kolem některé z vyloučených lokalit, že si děti hrají před domem spoře oblečené i přesto, že je zima. Rodiče se nezajímají, co dělají, zda jim

¹³ NAVRATIL, P. Romové v české společnosti. Praha: Portál, 2003, s. 27. ISBN 80-717-8741-8.

není zima, nebo nemají hlad. Děti nejsou vedeny k překonávání překážek na cestě k dosažení požitků, jako je to typické u většinové společnosti. Romové vychovávají své děti k přežití, ale v civilizovaném světě. Jejich výchova se vyznačuje především svou emocionalitou a neschopností rodičů naučit dítě čemukoliv jinému, než je nezbytné pro přežití. V praxi to znamená, že šestileté romské dítě neumí ani postavit z kostek komín, jelikož je nikdy nemělo v ruce, jeho vědomosti o světě kolem jsou překvapivě malé, neznají ani básničku. Zato bezpečně pozná hodnotu mincí i bankovek, které mu ukážete, a řekne vám, co si za tu, či onu v obchodě může koupit. Způsob života v romské rodině vede u jednotlivce ke ztrátě pocitu zodpovědnosti za svůj život, který je v rozporu s principem evropské kultury. Kolektivní rozhodování a zodpovědnost vede k tomu, že jedinec nemá své individuální životní ambice. Největší rozpor ve výchově se objevuje v tom, že vychovávat děti k zodpovědnosti za svůj život se neslučuje se zákonitostmi romské rodinné výchovy. Zvláštní postavení mají v romské rodině nejstarší dcera a nejstarší syn. Velmi brzy přebírají část úkolů od rodičů. Pokud zemře otec, nejstarší syn přebírá funkci živitele rodiny. Přestává chodit do školy, začíná pracovat, nebo pokud nesežene práci, i „vydělávat“ nezákonným způsobem, tj. trestnou činností. Ve většinové společnosti řeší rodiče neomluvené hodiny, romská rodina svou existenci.

Romské myšlení je velmi konkrétní a impulsivní. Problémy se neřeší s předstihem, odkládají se a řeší až je pozdě. Pokud na daný problém neupozorní někdo zvenčí, neřeší se, jako by neexistoval. Typickým příkladem jsou závratné částky dluhu na nájemném, které rodina absolutně neřeší. Nepokládá to za ostudu, pokud se o tom nemluví. Takové jednání je pro většinu majoritní společnosti naprosto nepochopitelné.

Romové nepřemýšlejí o budoucnosti. Žijí pouze v současnosti. Jejich kombinační možnosti jsou omezené a nedokáží často předvídat nepříjemnosti, které mohou vzejít z jejich současného jednání v budoucnosti. Jejich schopnost poměrně rychle se přizpůsobit změně je obdivuhodná a často svou pohotovostí a orientovaností ve finančních otázkách předčí vysokoškolsky vzdělaného jedince. Jde především o systém státní sociální podpory, kterou umí využít v maximální míře. Jsou totiž od dětství vychovávaní k tomu, co znamenají peníze a že jsou pro jejich přežití nezbytné. Vnímání majoritní společnosti v této oblasti je do značné míry velmi negativní. Na úřadech působí romská rodina, která většinou přijde v plném počtu velmi hlučně, dožaduje se

sociálních dávek. Minimálně spolupracují s úředníkem, kdy většinou požadují, aby veškeré formality za ně vyplnili sami úředníci. To pochopitelně majoritní spoluobčané mnohdy neumějí pochopit, především proto, že nechápou velké kulturní rozdíly mezi většinovou společností a Romy.¹⁴

Čas Romové neodvozují od ročních období, ale od konkrétních událostí, například od termínů sociálních dávek. Zde vzniká příčina toho, že romské ženy neumějí hospodařit s penězi tak, aby byly schopny zásobit rodinu potravinami na celý měsíc. Peníze jsou schopny utratit během několika dnů, a dostávají se do kolotoče věčného zadlužení. Je běžné, že romská rodina po sociálních dávkách přijede do obchodu, kde je schopna nakoupit i dva po okraj naplněné nákupní vozíky a poté se nechat odvést taxíkem domů. To je běžný kolorit romských rodin na severní Moravě. Za několik dní některé potraviny, které nespotřebují, vyhazují do odpadu, a nepřemýšlejí, co budou konzumovat po zbytek měsíce. Nezbyvá jim než využít romských lichvářů, aby jim půjčili peníze na další obživu. Někdy řeší nedostatek financí také nezákonným způsobem. Drobné krádeže v obchodech, loupeže či sběr kovového odpadu je běžná záležitost.

Majorita často vnímá Romy jako nezodpovědné lidi, kteří často nemluví pravdu a nedrží dané slovo. Pro pochopení tohoto jevu si musíme uvědomit, že Romové považují za skutečné to, co si dokáží představit. Co si nepředstavují, není pro ně vůbec důležité. Ve většině případů si představí, že určitého cíle nemohou dosáhnout, např. studia na střední škole, a okamžitě tuto myšlenku opouštějí. Zde je také zřejmá jejich velmi nízká vzdělanost, kdy až na výjimky dosahují pouze základního vzdělání, vysokoškolského jen zřídka. Jednou z dalších překážek je jazyková bariéra. Většinou při příchodu na základní školu romské dítě až na výjimky mluví romským etnolektem češtiny. To znamená, že neumějí obecnou češtinu. Důsledkem rychlého školního tempa se jazyková bariéra u dětí prohlubuje. Ztrácí kontakt s učitelem, protože mu nerozumí, přestávají se zajímat o školní práci. Romské děti se ve škole většinou chovají neklidně, nesoustředěně, mají kázeňské problémy. Učitelé tento stav dětí mnohdy mylně

¹⁴ HORVÁTHOVÁ, J. Kapitoly z dějin Romů. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 18. ISBN 978-80-710-6015-6.

vyhodnotí jako vývojovou poruchu typu lehké mozkové disfunkce - (LMD). Ve skutečnosti jsou tyto projevy důsledkem toho, že dítě ztratilo se třídou nit a chce na sebe díky svému vrozenému temperamentu upozornit. Pro Romy je důležité se naučit dobře česky, jelikož jsou občany ČR. Ve vyloučených lokalitách a tam kde žije větší část romské populace je mnohdy ve třídách základních škol i 80 % Romů. V těchto případech není zcela dobré vyhánět ze škol romštinu. Romského jazyka lze použít jako pomocného při kontrole zpětné vazby, zda dítě správně pochopilo probíranou látku v češtině. Bylo by vhodné, kdyby v těchto školách učilo více romských učitelů, nebo pedagogických asistentů, kteří by lépe dětem přiblížili probíranou látku. Základem v pedagogické práci učitele s romským žákem je nalezení komunikačního kanálu s ním, i jeho rodiči. Je potřeba nalézt důvěru mezi neromským učitelem, žákem a jeho rodinou. Toho lze docílit pouze tak, že učitel při komunikaci přistoupí na nepsaná romská pravidla, zvyky a obyčeje. To ovšem nezvládne každý učitel. Při dotazu učitele, který učí ve třídě, kde je převážná část dětí romského etnika, je vhodné, aby učitel pojal výuku českého jazyka jako druhého, ne rodného. Výsledky výuky jsou v těchto případech překvapivě dobré. Ve školách, kde se vzdělávají romské děti, je nutné používat prvky multikulturní výchovy. Dlouze se diskutovalo, zda zařadit do nových učebnic naukových předmětů prvky z romských dějin, literatury, folkloru. Toto by bylo potřebné nejen pro romské žáky. U žáků majoritních by to pak vedlo i k pochopení odlišnosti romských dětí od ostatních. V učebnicích dějepisu se tyto prvky již objevují. Ve školní praxi je proto vhodné rozšířit hodiny naukových předmětů o problematiku romské kultury, historie a podobně.¹⁵

Je potřeba si při výuce romských dětí vzhledem k jejich kultuře a mentalitě uvědomit, že výuka je mnohem složitější a toto by měl učitel zohlednit. Učitel není pro romské dítě přirozenou autoritou. Učitele začnou vnímat až tehdy, kdy jejich rodiče. Učitel si musí uvědomit, že nemusí všemu rozumět, a ověřit si, že zadanému úkolu porozuměli.

¹⁵ ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme - Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti. 1 vyd. Praha: Portál, 1998, s. 48. ISBN 80-717-8250-5.

Romština je ze skupiny indoevropských jazyků, má nejbliže k bengálštině i tamilštině. Současný jazyk obsahuje asi jen 600 původních staroromských slov. Zbytek slovní zásoby je přejat ze slovníků národů, ve kterých Romové žili.

Romové se mnohdy oblékají poněkud výstředně a ne příliš vkusně. Ženy však nikdy tak, aby působily odhaleně. Romové si nadevše cení cudnosti svých žen, ač by si to mnoho lidí nemyslelo. Jde o to, že romské dívky a ženy jsou vychovávány tak, že se před druhými neodhalují. To může romským dívkám působit problém třeba v hodinách plavání, či tělocviku. U oblékání platí, že učitelé by do hodiny neměli chodit nijak vyzývavě oblečení, především ve třídách s romskými žáky. To by znamenalo ještě složitější navázání kontaktu s jejich rodiči. Především u učitelek by bylo vhodné při návštěvě romských rodičů dítěte působit vkusně, ale nevyzývavě.¹⁶

Ještě stojí za zmínku, že pokud jedná žena s romským mužem, nikdy se mu nemá dívat do očí. Příímý ženský pohled je považován za sexuální výzvu. Romský muž, který vám podá ruku a nepodívá se do očí, vám vyjadřuje úctu. To je pravý opak většinové společnosti.

Pokusil jsem se nastínit, jak veliké kulturní rozdíly jsou v chování mezi romskou komunitou a většinovou společností. Z toho je zřejmé, že bariéra, která panuje mezi těmito různými kulturami, je veliká. Bude zapotřebí mnoho úsilí a času, aby došlo k posunu vnímání tohoto etnika a zlepšení vzájemných vztahů. Je zřejmé, že potlačit diskriminační prostředí, které je po léta vytvořené mezi většinovou společností a romským etnikem bude trvat ještě velmi dlouho. Vnímání národnostních menšin obecně je v České republice dosti nelichotivé. Poměrně značnou roli zde hraje migrační krize, kdy lidé jiná národnostní etnika vnímají poměrně negativně. Velkou roli zde hraje také vysídlení Němců po 2. světové válce, což vedlo k tomu, že nejsme zvyklí na příslušníky etnických menšin.

¹⁶ HORVÁTHOVÁ, J. Kapitoly z dějin Romů. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 26. ISBN 978-80-710-6015-6.

Důležité je ještě uvést, že dochází k postupnému upouštění od téměř automatického zařazování romských dětí do praktických škol (dříve nazývaných zvláštní škola). Neznalost českého jazyka a nižší soustředěnost na výuku těchto dětí již není automatickou vstupenkou do těchto typů základního školního vzdělávání.

3 DISKRIMINACE A KRIMINALITA ROMSKÉ MENŠINY

Diskriminace a kriminalita jsou dva rozdílné pojmy, které však mohou mít v romské komunitě značné souvislosti. Jedná se především o předsudky, např. potencionálních zaměstnavatelů romské komunity, kteří se ani nepřesvědčí o nevhodnosti daného člověka a ihned mu řeknou, že místo není. Dále to může být i chování většinové společnosti k Romům v obchodě, kdy podvědomě saháme po tašce s doklady a penězi, abychom o ně „nepřišli“. To se negativně projevuje v myšlení romské menšiny, kdy rezignují na jakýkoliv kontakt s majoritou a uzavírají se pouze do své komunity.¹⁷

Z pohledu kriminality je na tom romská menšina značně špatně. Pracuji jako dozorčí na policejních celách, které spadají pod oddělení Železniční policie. Když jsem se rozhodl, jakou práci budu psát, začal jsem si dělat vlastní statistiku o osobách přijatých na policejní cely. Obecně jsou to osoby většinou zadržené dle § 76/1 trestního řádu a zatčené dle § 69 téhož zákona. Toto statistické pozorování jsem prováděl 3 měsíce. Této statistiky nelze úplně pro účely této práce využít, protože jsem se nedotazoval, zda osoba přijata na policejní celu je Rom, či ne. Dotazoval jsem se především, na druh spáchané trestné činnosti zadržného. Většinou o ničem nechtěli mluvit, někdy pouze sdělili, že potřebovali peníze na drogy. Na co jsem se jich ale již dotazovat musel, zda jsou uživateli drog nebo jiných návykových látek. Z velké části uvedly, že ano. To svědčí o páčání trestné činnosti za účelem zisku finančních prostředků na nákup drog, či jiných návykových látek. V žádném případě to nemělo rasový podtext. Chtěl jsem pouze odhadnout, do jaké míry se romská menšina podílí na páchané kriminalitě. Oficiální statistiky takové údaje neobsahují. Z mého pozorování vyplývá, že jde až o polovinu všech umístěných osob. To je do značné míry alarmující, když si uvědomíme, jaké procento zaujímá romská menšina v celkové populaci

¹⁷ JAKOUBKOVÁ, L., L. BUDILOVÁ a T. HIRT. Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR. Praha: Člověk v tísni - společnost při ČT, 2005, s. 20. ISBN 80-903-5101-8.

3.1 Diskriminace a vliv na chování Romů

Ve 20. století začala v západních zemích a postupně i dalších státech vznikat legislativa, která různé diskriminační jednání či vyjadřování zakazuje, dokonce i trestně postihuje. V Česku diskriminaci zakazuje již Listina základních práv a svobod, ale zákazy konkrétních forem diskriminace se objevují i v dalších zákonech (především zákon ze dne 23. dubna 2008 č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, tzv. antidiskriminační zákon).¹⁸ Antidiskriminační legislativa je kritizována ze strany zastánců svobody slova a pokud je vnucována i soukromému sektoru, tak i ze strany zastánců svobody podnikání a personální volby zaměstnanců. Na druhou stranu má antidiskriminační legislativa taktéž mnoho příznivců, i ti však mají výhrady vůči často benevolentnímu přístupu úřadů v otázce jejího prosazování.

Přestože stát s diskriminací bojuje již mnoho let, projevy diskriminace k různým minoritám v České republice jsou stále velké.

Já osobně se znám s několika romskými rodinami a diskutuji s nimi o jejich vnímání diskriminace z hlediska jejich odlišného etnika. Vytvořit si určitou vazbu s romskou rodinou není nikterak jednoduché. Na navázání diskuze o takto choulostivých otázkách bylo potřeba mnoho času. V některých případech je potřeba si uvědomit, že k diskriminačnímu jednání ze strany většinové společnosti opravdu dochází. S jednou rodinou mám přímo přátelský vztah, a požádal jsem je o rozhovor na toto téma, jak vnímají tuto problematiku. Tato rodina žije spořádaným životem, dcera je vysokoškolsky vzdělaná, syn má střední školu. Z rozhovoru vyplynulo, že vnímají jako pozitivum vymanit se z romské komunity a pevně si stát za svými cíli. V tomto případě se to naprosto podařilo. Pocit diskriminace nevnímali tak značně, jak romské rodiny žijící v jejich komunitě. Přesto se s negativní reakcí setkali. Jednalo se o to, že koupili

¹⁸ Česko. Zákon č. 198 ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. In. Sbíрка zákonů české republiky, 2008. částka 58. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/sb058-09-pdf.aspx>.

rodinný dům a během roku měli před hlavním vchodem na chodníku několikrát výkaly. Setkali se i s jinými projevy diskriminace sousedních obyvatel.

Z jejich vyprávění o jiných rodinách je diskriminace mnohem patrnější. To se projevuje především v uplatnění se ve společnosti. Jsou mnohdy velmi demotivováni, a z jejich charakteru povahy se dále nesnaží uplatnit se ve společnosti. Poté dochází k uzavření se ve své komunitě. Jsou to rodiny, které žijí ze sociálních dávek, které jim mnohdy nevydrží déle než týden. To je provázáno i dalšími negativy. Vznikají komunity, kde dochází k negativním patologickým jevům. Snaží se získat finanční prostředky kriminální činností.

Jsou to již celé generace, které těm nastupujícím nemají co pozitivního předat. To je velmi alarmující stav. V takových rodinách je absolutní absence návyku na nějakou pracovní morálku, komunikace pouze ve své komunitě, absolutní nezájem se zapojit do běžného způsobu života. Nastupující generace se poté chová stejným způsobem jako rodiče, jelikož jsou silně vázáni na rodinu. Tento způsob života těchto rodin spočívá v rození mnoha dětí, aby mohli žádat vysoké sociální dávky, ze kterých se snaží žít. Je to často na úkor samotných dětí, které jsou mnohdy v zanedbaném stavu. To je naprosto alarmující stav této společnosti.

Při rozhovorech s drogově závislými Romy většinou při služebních záležitostech jsem se jich dotazoval, proč se do problému s drogami a problémů s tímto souvisejícími dostali. Většinou uváděli, že se dostali do prostředí, kde je to běžné. To, jak by se chtěli z těchto problémů dostat, většinou nevědí. Že existují nějaké neziskové organizace, které se touto problematikou zabývají, nevědí. S několika závislými Romy se pracovně setkávám již několik let, a s tím, že by se chtěli nějak aktivně zabývat skončováním s drogovou závislostí, neuvažují. Zrovna nedávno jsem oslovil jednoho Roma, který je ročník 1990. Dotazoval jsem se jej, zda je drogově závislý. Uvedl, že bere pervitin, nitrožilně. Nemá ukončeno střední vzdělání. Když jsem se dotazoval na příčinu toho, proč tak dopadl, uvedl, že jej škola nebavila. Nemá už několik let vyřízený doklad totožnosti, o dokončení vzdělání neuvažuje. Práci má maximálně jen občas brigádně, za málo peněz. To, že by se situace dala s jeho aktivitou změnit, odmítá. Zde je jistě potřeba sociálního pracovníka, který by přesvědčil, že s tímto stavem se dá něco dělat. S drogově závislými klienty většinové společnosti, je tento jev velmi podobný. Liší se

v jedné základní věci. Jde o bydlení. Romové, jak jsem již v předchozích kapitolách uváděl, jsou fixováni na rodinu. Ve většině případů, mají kde bydlet. Rodina je nevyhodí z domova. U většinové společnosti, mnohdy takto závislí jsou na ulici, nebo přespávají na různých noclehárnách. Jedná se většinou o mladé lidi, kolem 20tého roku věku. Mnoho rodičů tuto situaci nezvládá, a odmítá s takto problémovými potomky sdílet společnou domácnost. Tímto se jejich situace ještě zhoršuje, jsou většinou velmi zanedbaní. Více spadají ke kriminalitě, kde si prostředky na drogy opatřují nezákonně krádežemi. Je to často zoufalý pohled na člověka, který je již několik let drogově závislý, se žloutenkou, bez domova. Přespává někde na ulici, často konzumuje alkohol, krade, má mnoho záznamů v databázi policie, i zkušenost z výkonu trestu. Přesto při dotazu, zda svůj život zbytečně nezhazuje, uvádí, že ano, ale neřeší to. Tedy nejhorší je, že to nechce řešit. A to je většina z těch, se kterými jsem měl možnost, či nutnost v souvislosti se služebním zákrokem se setkat.

3.2 Kriminalita páchaná Romy ve městě Opava

Na území Opavy dochází k páchání kriminality romskou menšinou především ve formě přestupků. Z hlediska statistiky žádné podrobné informace k dispozici na obvodním oddělení Policie České republiky Opava nejsou. Veškeré informace jsem získal především z diskuze s kolegy z obvodního oddělení. Vedoucí oddělení uvedl, že by takovéto rozlišování mohlo působit diskriminačně. S tímto názorem samozřejmě souhlasím.

Z diskuze vyplynulo, že dochází k drobným krádežím především potravin v nákupních centrech Penny Market, Tesco, Breda a jiných. Zde dochází k páchání trestné činnosti především organizovanými skupinkami Romů. V obchodním centru Penny Market, které je umístěno nedaleko vyloučené lokality ul. Rybářská, jsem hovořil se zaměstnanci o páchání drobných krádeží. Ti uvedli, že k drobným krádežím zde dochází pravidelně každý den. Toto také potvrdili policisté OOP ČR Opava. V nákupním centru Breda, které je otevřené od listopadu 2012, jsem hovořil s pracovníky ostrahy. Uvedli, že z počátku docházelo ke krádežím na osobách, drobným výtržnostem a krádežím zboží v jednotlivých obchodech. Situace byla natolik

vyhrocená, že vedení centra muselo navýšit počty ostrahy a situace se během roku 2013 uklidnila. Dále jsou to přestupky v oblasti krádeží kovů, kdy toto jednání bývá kvalifikováno jako zatajení nálezu. Další skupinou přestupků je rušení nočního klidu a přestupky vzájemného soužití. K těm dochází především ve vyloučených lokalitách, které jsem popisoval již v předchozích kapitolách.

K drobným přestupkům ve smyslu poškozování cizí věci dochází především v domech, kde jsou ubytováni sociálně vyloučení občané. To jsou většinou nedohledatelní přestupci. Jedná se o absenci kamerového systému, který by toto poškozování omezil. V této oblasti se však mnohé změnilo a bude měnit. Jak již bylo řečeno, v roce 2016 došlo k vytvoření sítě kamerových systémů ve městě a v letošním roce ještě bude doplněn. Další drobnou kriminalitou páchanou především obyvateli vyloučených lokalit byly krádeže kovů. Ta pominula změnou § 8 odst. 5 vyhlášky č. 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady s účinností od 1. března 2015, kdy není možné za vykoupené kovové odpady platit v hotovosti. Ještě za zmínku stojí zanedbání povinné výživy, které se vyskytuje jen v několika málo případech. Z hlediska sociálního dochází k porušování péče o svěřené dítě, ale také jen v několika případech, kdy je důsledkem odebrání dítěte a přemístění do sociálních center.

Daleko závažnější trestná činnost je spojená s problematikou drog. Tady dochází k více faktorům v páchání kriminality. Jde především o výrobu a distribuci drog, dále k opatrování finančních prostředků k pořízení drog a to především jejich uživatelé. Jde o krádeže, loupeže, vloupání do vozidel a podobně závažnou trestnou činnost. Tito pachatelé jednají nekompromisně, pokud mají abstinenční příznaky, musí dostat dávky drogy za každou cenu. Při rozhovoru s opavskými kriminalisty, kteří se zabývají drogovou problematikou, tzv. Toxi tým, bylo mi řečeno, že skupinky mapované jejich týmem se většinou skládají ze smíšených pachatelů, tedy Romů i ostatních pachatelů. Tato kriminalita má vzestupnou tendenci, a policistů zabývajících se touto problematikou je málo. V roce 2016 však došlo k navýšení počtu policistů, kteří se drogovou kriminalitou zabývají a již došlo k potlačení páchání této kriminality, především stíháním mnoha pachatelů v celém MSK.

Závislých Romů na návykových látkách, především na pervitinu je značná skupina. Takto závislý jedinec většinou páchá trestnou činnost soustavně, do doby jeho odsouzení a pobytu ve vězení.

Pokud bychom se pokusili porovnat trestnou činnost v celém MSK, tak kriminalita ve městě Opava je jedna z nejnižších. Z pohledu páchání kriminality Romy je také mnohem nižší, než například v Ostravě nebo v Havířově. Je to pochopitelně závislé na počtu Romů žijících ve vyloučených lokalitách, které jsou v Opavě pouze čtyři. Také jde o preventivní programy, které fungují v jednotlivých městech různě a jsou na jiných úrovních.

3.3 Pohled PČR OO Opava na kriminalitu páchanou Romy

Kriminalita na území města Opavy je také závislá na preventivních opatřeních ze strany Policie. Jednak městské i státní. Po roce 2010, kdy byl do značné míry seškrtán rozpočet Ministerstva vnitra, došlo mimo jiné i na území města Opavy k poklesu preventivních činností z hlediska policie. Jedná se především o hlídkovou činnost. Pachatelé vědí, že policistů se v ulicích pohybuje velmi omezený počet. Od roku 2015 pak dochází k postupnému navyšování počtů policistů, momentálně především v oblasti Havířova a Karviné, kde je registrovaná kriminalita jedna z nejvyšších v České republice. I přes tento obrat je nutné si uvědomit, že trvá nejméně rok, než absolvují základní výcvik, a budou moci plnohodnotně posílit oddělení. V současnosti dochází k postupnému navyšování počtu policistů také na územním odboru Opava. Toto navyšování souvisí s kapacitami policejního školství, které by jednorázový nábor nebylo schopno zvládnout a zajistit všem policistům základní odbornou přípravu.

Při rozhovoru s policisty vyplynulo, že při současném personálním složení není dost dobře možné pomýšlet na výraznější preventivní aktivity. Je zde především malý počet policistů tzv. hlídkářů a citelně v okrese chybí oddělení hlídkové služby. To by bylo schopné okamžitě reagovat na nahlášené protiprávní jednání a lépe odhalovat trestnou činnost ve městě. Toto oddělení by bylo především určeno na výjezdy 158 a eskorty. Tento model již více jak rok funguje v Ostravě, kde došlo k poklesu kriminality o 10 %.

Tuto činnost zajišťuje jedna hlídka PCO – pult centralizované ochrany, která má na starost celé město a přilehlé okolí. Tato situace došla až tak daleko, že hlídkovou službu musí zajišťovat i policisté ze skupiny dokumentace. Je to nedobrá situace, který vyřeší až nově příchozí policisté a personální stavy by se tím měly stabilizovat do konce roku 2017. Ve zprávě Ministerstva vnitra o rozvoji policie ČR na roky 2016 - 2020 je mimo jiné uvedeno, že se zvýší početní stavy policistů cca o 4 000 příslušníků. K tomuto navyšování má docházet postupně, tedy asi tisíc policistů za rok. Je to významný krok k preventivnímu působení policie v daném teritoriu a potažmo i na celém území České republiky. Mezi priority Policie roku 2016 byl mimo jiné také boj s drogovou kriminalitou, se kterou jsou v našem kraji značné problémy. V Ostravě dokonce vzniklo nové oddělení, které se zabývá pouze drogovou kriminalitou.

4 PREVENTIVNÍ PROGRAMY MĚSTA OPAVY V BOJI S KRIMINALITOU

V této kapitole se zaměřím především na preventivní programy města, které přispívají k eliminaci kriminality páchané sociálně slabšími spoluobčany a zejména mládeží. Zaměřím se na sdružení Dživipen a Elim. Rozeberu, čím se zabývají, jak přispívají k poklesu kriminality, případně co by se dalo zlepšovat. Uvedu, jak město podporuje volnočasové aktivity mládeže. Dále se zaměřím na začleňování Romů do většinové společnosti.

4.1 Sdružení Dživipen – romští asistenti, Elim

Nezisková romská organizace Dživipen získala registraci pro terénní službu dne 19. 5. 2009 jako první romská nezisková organizace v Opavě. Těžiště její činnosti je pomoci Romům, ale i ostatním sociálně vyloučeným občanům v Opavě podle jejich individuálních potřeb. Pro organizaci pracují také lidé z majoritní společnosti, kterým není osud Romů lhostejný.

Terénní služby poskytuje v oblastech bezplatného právního a sociálního poradenství, zajišťuje programy ke zvyšování kvalifikace - pro rok 2011 – 2013 získali dotaci z evropských fondů pro program „Pomocná ruka sociálně vyloučeným“, ve které zajišťují rekvalifikaci v oborech kuchař - číšník, šička, instalatér - topenář, zedník a kadeřnice, umožňují získat řidičský průkaz skupiny C. V roce 2010 získali dotaci z Krajského úřadu MSK na program „Finanční gramotnost“.¹⁹

Za nejpalcivější problém považuje toto sdružení zajištění bydlení pro romské občany a pro postižené občany. I když naši romští občané mají našetřeny peníze na kauce, z důvodu rasy nejsou schopni najít si lepší bydlení.

¹⁹ LÉVAY, M. www.dzivipen.cz. [online]. 2009 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: <http://www.dzivipen.cz>.

Pomoci těchto i jiných programů, o které sdružení žádá, chce pomoci romské menšině zajistit důstojné místo ve společnosti, ve které žijí, a pomocí rekvalifikací a dalšího vzdělávání, zvýšit její možnosti na trhu práce. Sdružení si klade za cíl přesvědčit majoritní společnost, že Romové jsou lidé, kteří chtějí a umí pracovat, umí se také bavit a mají nezastupitelné místo nejen v naší společnosti, ale v celém světě.

Další činností, kterou se sdružení zabývá, ve spolupráci s městem Opava jsou asistenti prevence kriminality. Jeho cílem je zvyšování bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách a jejich okolí, eliminace sociálně rizikových jevů, prevence útoků páchaných s extremistickým motivem a podpora nerepresivních metod práce Policie ČR i obecní policie. V rámci Programu Úsvit byl jako úspěšný vyhodnocen projekt „Asistent prevence kriminality“.

Asistent prevence kriminality (dále jen „asistent“) je zaměstnancem samosprávy zařazeným v obecní policii ve smyslu zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů. Asistent není strážníkem ani čekatelem, ale plní úkoly, které nejsou dle zákona o obecní policii svěřeny výhradně strážníku nebo čekateli.

Cílem asistentů prevence kriminality je především:

- snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků (protiprávního jednání obecně) v sociálně vyloučené lokalitě;
- zvýšení pocitu bezpečí obyvatel sociálně vyloučené lokality;
- zajištění vymahatelnosti práva a posílení subjektů garantujících dodržování práva (veřejná správa, obecní policie, Policie ČR);
- motivace k zaměstnání pro osoby dlouhodobě nezaměstnané a obtížně zaměstnatelné obývající sociálně vyloučené lokality;
- zvýšení pracovních a sociálních kompetencí, zvýšení vzdělání, zajištění praxe a zaměstnanosti pro osoby dlouhodobě nezaměstnané a obtížně zaměstnatelné, obývající sociálně vyloučené lokality;

- snaha o trvalou udržitelnost výstupů projektu prostřednictvím zajištění dlouhodobé zaměstnanosti asistentů v obecní policii nebo bezpečnostních agenturách;
- podpora sociální integrace, zvýšení sociálního statutu, prevence a eliminace sociálního vyloučení;
- garance šíření dobré praxe (výstupů projektu) i do dalších sociálně vyloučených nebo sociální exkluzí ohrožených lokalit;
- posílení vnitřní koheze a pozitivních vzorců chování v rámci rodin v sociálně vyloučených lokalitách prostřednictvím zajištění zaměstnání pro dospělého člena rodiny;
- prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, kterou Policie ČR a obecní policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší;
- prevence rasově motivovaných sporů a extremistických projevů;
- změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené;

V Opavě má na starost asistenty prevence kriminality společně se sdružením Dživipen odbor sociálních služeb. Činnost asistentů vykonávají v Opavě dvě osoby romského etnika, kteří jsou koordinováni sociálním odborem Magistrátu města Opavy ve spolupráci s Městskou policií.²⁰ S Městskou policií spolupracují především v oblasti kriminality. Jde především o eliminaci páchání přestupků, či trestných činů a získávání poznatků zájmových osob. Rozhovor s těmito asistenty byl přátelský. Dotazoval jsem se na pochopení, či nepochopení ze strany navštěvovaných osob ve vyloučených lokalitách. Uvedli, že ze začátku bylo těžké navázat kontakt, ale postupně docházelo ke zlepšení. Nejprve klienti nemohli pochopit, proč přešli tzv. na druhou stranu a podobně. Nakonec zjistili, že jim asistenti chtějí opravdu pomoci. Důvěra však nebyla navázána

²⁰ Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

u všech osob ve vyloučených lokalitách. V navázání důvěry dochází jen velmi pomalu a do značné míry díky stejnému etniku.

Sdružení Elim je příspěvkové zařízení se zaměřením na volnočasové aktivity. Sdružení Elim vzniklo z podnětu Charity Opava a je křesťanský orientované. Je určeno dětem i mládeži z problémových rodin.

Od roku 1998 se věnovali nabídce volnočasových aktivit dětem z místního sídliště. Protože se nepodařilo zajistit jiné nebytové prostory pro činnost, dostali jen těžce realizovatelný nápad a od města Opavy odkoupili budovu bývalé kotelny. Dle termínu v kupní smlouvě budovu zrekonstruovali – rekonstrukce trvala pouhých 15 měsíců, stála necelých 20 mil. Kč a k 8. listopadu 2002 slavnostně otevřeli. Od té doby slouží Centrum Elim dětem, mládeži a dalším občanům nejen místního sídliště.

Centrum Elim svou činností vyplňuje mezery ve stávající nabídce. Nabízí využití volného času dětí, mládeže i dospělých, nabízí anonymní a bezplatnou psychologickou pomoc se zaměřením na pomoc obětem domácího násilí, přičemž k dispozici je také akutní krizové ubytování pro tyto oběti. Jako jediné má Centrum Elim dobrovolnické centrum, které šíří myšlenku dobrovolnictví a zprostředkovává zájemcům dobrovolnou činnost buďto v Centru samotném, nebo ve Slezské nemocnici. Každý měsíc zavítá do Centra Elim několik stovek návštěvníků – dětí v kroužcích či klubech, klientů, kteří potřebují sociální, právní nebo psychologickou pomoc, zájemců o dobrovolnou činnost.

Pro děti od 6 do 15 let například Centrum Elim nabízí v pracovních dnech programy v rámci klubu Magnet. Klub je určen dětem z málo stimulujícího rodinného prostředí, dětem s menším sociálním, psychosociálním či zdravotním handicapem. Poskytuje bezpečné zázemí dětem a mladým lidem, jejichž způsob života může být pro ně ohrožující, poskytovat podporu a pomoc v situacích, které jsou pro ně obtížné.²¹

²¹ Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

NZDM Magnet funguje pro děti a mládež jako prostor:

- k setkávání se s kamarády;
- k trávení volného času;
- pro využití a vyzkoušení všech nabízených činností, aktivit a her;
- k uplatnění svých nápadů;
- k popovídání si s dospělým, který jim naslouchá;
- kde mohou požádat o radu i o pomoc;

Cíle NZDM Magnet:

- klient zná rizika života na ulici;
- klient zná možnosti jak trávit smysluplně volný čas;
- klient má informace jak zvládat životní situace, ve kterých si neví rady;

Klienti klubu se vyznačují některými z níže uvedených znaků:

- většinu svého volného času tráví venku v partě;
- jsou ze socioekonomicky znevýhodněných rodin;
- často se zajímají o různé subkultury a free stylové aktivity a sporty;
- snaží se nějak odlišovat a vyhraňovat vůči většinové společnosti;
- mohou mít zkušenosti s užíváním alkoholu a drog;
- se svými problémy se nesvěřují rodičům;
- většinou to jsou děti a mládež romského etnika;

Tento sociálně preventivní, volnočasový program určený znevýhodněným dětem a mládeži ve věku 6-15 let, jež vychází ze stoleté tradice hnutí Big Brother Big Sisters v celém světě a je uznáván jako vhodná forma pomoci dobrovolníků pro cílovou skupinu dětí a mládeže s výchovnými a vývojovými problémy či zdravotním handicapem.

Poskytuje dětem hodnotný, dlouhotrvající, odborně supervidovaný vztah s dospělým kamarádem a formou společných, vhodně zvolených aktivit posiluje jejich samostatnost, sebedůvěru, komunikativnost a schopnost navazování vztahů se svými vrstevníky ale i s blízkými dospělými osobami. Další náplní programu je také realizace společných akcí pro dvojice – jarní a podzimní výlet, letní tábor, besídky apod. Při přípravách těchto akcí mají dobrovolníci možnost vyzkoušet si své schopnosti připravit něco zajímavého pro děti, aktivně se zapojují i samotné děti.

Další oblastí činnosti sdružení Elim je dobrovolnické centrum. Dobrovolník má v programu roli staršího a moudřejšího kamaráda, jehož dobrý příklad a autorita v dítěti vzbuzuje pocit důvěry a pomáhá mu v krizových situacích, podporuje jeho osobnost a napomáhá tak sociálnímu a citovému vývoji dítěte a jeho začlenění do společnosti. Dobrovolník se schází s dítětem každý týden na 2 až 3 hodiny po dobu nejméně jednoho roku. Obsah práce dobrovolníka s dítětem je vysoce individualizovaný, náplň schůzek závisí především na nich. V zájmu vytvoření velmi osobního kamarádského vztahu mezi nimi je dobrovolníkovi doporučeno, aby s dítětem dělal to, co mu prospívá a co oba dva baví. Mohou sportovat, chodit na výstavy, do kina, na výlety.

Dobrovolníkem programu se může stát osoba starší 18 let, která pod vedením koordinátora a odborníků z oblasti psychologie absolvuje výběr a výcvik pro práci s dítětem. Výběr probíhá na základě pohovoru a pomocí dotazníku, který zájemce vyplní. Výcvik je dvoudenní a je zaměřen na komunikační dovednosti, právní problematiku, psychiku dítěte, vývoj vztahu a přehrávání možných situací, do kterých se může dobrovolník s dítětem dostat. V průběhu práce s klientem je dobrovolníkům k dispozici odborný psycholog, který garantuje, že program probíhá odborně, že dobrovolníci nepřekračují hranice, které z jejich role plynou. Odborné vedení napomáhá

dobrovolníkovi řešit složité situace v průběhu přátelství s dítětem, poskytuje informace a odborné rady.²²

Již v této podkapitole jsem uvedl některé z možností, které využívá mládež k trávení volného času. Je jím především záslužná činnost společnosti Elim. Z mého pohledu je značně nepochopitelná situace, která nastala v roce 2016 z hlediska financování. Magistrát města Opava tuto organizaci podfinancoval natolik, že některé činnosti byly dočasně pozastaveny. Na mimořádném zasedání rady města Opava však došlo k uvolnění finančních prostředků na provoz tohoto zařízení. Z rozpočtu schváleného na rok 2017 však vyplývá, že k této situaci by již v tomto roce nemělo dojít.

4.2 Městské kamerové systémy

Jedná se o systém několika otočných kamer instalovaných v lokalitách, kde dochází k páchání různé trestné činnosti. Záměrem města bylo snížení páchání přestupků a trestných činů tím, že potencionální pachatelé tuto trestnou činnost nepáchají z důvodu možného odhalení ze záznamu těchto kamerových zařízení.

Druhým důvodem je odhalování pachatelů již spáchaných deliktů. Zde velmi dobře funguje spolupráce Policie České republiky a Městské policie Opava.

Tento kamerový systém spravuje právě Městská policie Opava. Stálá služba nepřetržitě 24 hodin denně sleduje na monitorech všechny kamery a v případě narušení veřejného pořádku, nebo páchání jiné trestné činnosti vysílá hlídku k sjednání pořádku. Tyto záznamy poskytuje Policii České Republiky k objasnění pachatelů trestné činnosti zachycených na těchto kamerových záznamech.

²² Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

Trendem města do budoucna je dobudování dalších kamerových systémů v lokalitách, kde dochází k páchání trestné činnosti dle statistik vývoje kriminality na území města Opavy.

Záměrem města Opavy je i nadále zvyšovat bezpečnost občanů tímto směrem, proto přistoupilo k systémovému řešení a nechalo zpracovat studii proveditelnosti zaměřenou na rozšíření městského kamerového dohlížecího systému. Tato studie představuje ucelený materiál o současném stavu kamerového systému v Opavě, ověření navržených lokalit, upřesnění umístění kamer, způsob zajištění provozu a návržení parametrů nových kamerových bodů dle technické specifikace. Studie je podkladem pro jakékoliv spolufinancování rozšiřování kamerového systému, jakožto strategický dokument.

V roce 2016 byl schválen radou města záměr vybudovat nový kamerový systém a zmodernizovat centrální dispečink městské policie, kde je pracoviště neustálého dohledu na městský kamerový systém. Rozšířil se na 14 otočných kamer a stávající kamery byly vyměněny za tyto nové, které mohou pružně a okamžitě reagovat na nenadálou situaci. To se děje také pomocí nového operačního a dohledového střediska městské policie, kde operátor řídí jednotlivé kamerové systémy dle aktuální potřeby.²³

Tento projekt byl vybudován za přispění prostředků z kapitoly Ministerstva vnitra a z prostředků města Opavy.

4.3 Projekty prevence kriminality mládeže v Opavě

V této podkapitole se zaměřím na primární prevenci kriminality mládeže. Primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže (využívání volného času,

²³ Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích.

Statutární město Opava nejen finančně podporuje volnočasové aktivity dětí a mládeže poměrně značným způsobem. Jedním z nich je Středisko volného času Opava, které je příspěvkovou organizací města. Organizuje pro děti školou povinné mnoho různorodých kroužků, pořádá sportovní výlety, soutěže a podobně.

Dalšími organizacemi města je kupříkladu Slezský fotbalový klub, kde je několik mládežnických družstev a každoročně se pořádá nábor nových členů. Také tenko klub spolupracuje se základními školami, především se základní devítiletou školou Opava Kylešovice, kde mladí fotbalisté mají výuku zaměřenou na podporu tohoto sportu a zároveň odpovídající tréninkové zázemí vytvořené ve spolupráci s městem. V roce 2016 převzalo město Opava také hokejový stadion, který chce v následujících čtyřech letech zmodernizovat a kde také trénuje několik mládežnických mužstev hokejistů. Mimo to zde probíhají také veřejná bruslení, která jsou určena široké veřejnosti.

V roce 2015 byl v nákladech několika milionů korun vybudován opavský skatepark, který je hojně využíván mládeží.

Dále bych rád zmínil podporu mládežnického basketbalu, vodáckého sportu, kde na řece Opavě byl vybudován soukromou organizací s přispěním města umělý vodní kanál pro trénink na divoké řece.

A mládež, která se zajímá spíše o kulturu, také není opomíjená. Je zde základní umělecká škola Václava Kálíka, pěvecký sbor pana Kostery, několik uměleckých souborů.

Každoročně se zde pořádá také festival Bezručova Opava, pod záštitou města Opavy, na které se podílí nemalou měrou také opavská mládež.

Problematika drogové prevence ve vztahu k prevenci kriminality představuje všestrannou péči od předcházení experimentování s drogami u dosud intaktní populace a nespécifickou výchovu ke zdravému životnímu stylu, přes ambulantní i ústavní léčbu v indikovaných případech problémového zneužívání drog, až po rehabilitaci

a resocializaci osob, které již léčením prošly a u nichž je společenský zájem udržet dosaženou abstinenci a pomoci jim k návratu do normálního života. V Opavě se nachází nízkoprahové centrum Modrá kočka, které se zaměřuje na tuto problematiku. Magistrát města Opavy počítá s investiční akcí na rekonstrukci tohoto zařízení v moderní budovu, kdy žádá dotaci z programu IROP v hodnotě 13 milionů korun.

V letošním roce dojde ke stavbám několika sportovních zařízení ve městě Opava. Bude se jednat především o stavbu nové tělocvičny, určené pro trénink mládeže SFC, i pro ostatní zájmová sdružení. Vytvoření umělé hrací plochy hřiště u přilehlé tělocvičny a dalších sportovních zařízení v různých lokalitách města. Tato aktivita města také přispívá k prevenci kriminality. Dále přispívá k zlepšení podmínek mládežnické kopané v našem městě.²⁴

Při rozhovoru s náměstkem primátora Mgr. Danielem Žídkem, který se zabývá prevencí kriminality a sociální problematikou, jsem dospěl k poznatku, že město vytváří dobré podmínky pro volnočasové aktivity mládeže. Výše jmenované příspěvkové sdružení, jsou po schválení radou města Opavy finančně podporovány tak, aby plnily řádně svou funkci. Jsou to prostředky z grantů, které město vypisuje na kulturní a volnočasové aktivity. A ve městě Opava jich není vůbec málo. Těmito kroky město velmi pozitivně působí v oblasti problematiky negativních patologických jevů, především tím, že nabízí mladé generaci mnoho volnočasových aktivit. Je potřeba také zmínit, že se jedná o aktivity cílené na problémovou mládež a tím dochází k potlačení kriminogenního jednání této skupiny mladých lidí.

4.4 Program začleňování Romů do majoritní společnosti

Z předchozích řádků plyne, že město Opava se snaží předcházet negativním jevům a v obecné rovině se toto dotýká také i Romské populace. Jedná se především o již uváděné volnočasové aktivity, do kterých se aktivně zapojují i romské děti. Je

²⁴ Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

samozejmě co zlepšovat, ale o tom se krátce zmíním v závěru této práce. V České republice takovýchto společností, jako jsou Elim a Dživipen je kolem 50. Čerpají nejrůznější dotace z Evropských dotačních programů. Je však otázkou, zda tyto dotace jsou čerpány smysluplně a pomáhají v integraci znevýhodněných skupin dostatečně. Je to poměrně vysoké číslo a nelze vyloučit, že se tyto finance příliš rozmělní a efektivita těchto projektů není vysoká. Z informací zjištěných v organizaci Elim a Dživipen se domnívám, že se snaží přidělené prostředky požívat smysluplně a efektivně. V této podkapitole se chci věnovat především programu na vládní úrovni. Ten se potažmo dotkne každé obce a města.

Jedná se o vládní strategii, která byla připravována ještě za ministra Jiřího Dientsbiera, ministra pro lidská práva. Z jejího obsahu vyplývá, že integrace Romů do společnosti je nízká. Situace této menšiny se rapidně zhoršuje a zvyšuje se počet ghatt v Česku. Z této strategie vyplývá, že ty předchozí, které vytvořily minulé vlády, byly málo účinné. Jednalo se již o 4 strategie. Zásadní je nastavit kroky, které by vedly ke zlepšení. Jedná se o oblasti vzdělání, bezpečnosti a zaměstnanosti. V oblasti vzdělanosti dokonce čelí kritice Česká republika nejen od tuzemských ochránců lidských práv, ale i mezinárodních organizací. Strategie musí překonat sociální a kulturní problémy, které v Česku s integrací jsou. Společnost je spíše naladěna protiintegračně. Podle výzkumů agentury pro začleňování menšin do většinové společnosti, mají Romové dlouhodobě nejméně sympatií. Ze 17 národností zahrnutých do průzkumu jsou na posledním místě. Je velmi zarážející, že jako velmi problematické uvádějí soužití s Romskou menšinou také oslovení mladí lidé do 25 let věku. V této strategii se dále uvádí, že může pomoci pozitivní diskriminace. Na tvorbě tohoto dokumentu se podílí také Romové. Vznikly tematické pracovní skupiny, do kterých se zapojili také lidé z terénu. V posledním dokumentu nové strategie se píše o zvrácení negativních trendů ve vývoji situace části Romů, takže nedefinuje již bezproblémové soužití s většinovou společností, kterých chtělo v minulosti dosáhnout. Jedním z několika okruhů je posilování vzdělání, především tím, aby se romské děti zařazovali do klasických tříd, méně do praktických škol a dále bylo podporováno střední vzdělání a potažmo i vysokoškolské. Další a velmi důležitou oblastí je zaměstnanost. Romové mnohdy pracují nelegálně. Je to rozšířený trend, který má nová strategie zvrátit. Úřady práce mají Romské uchazeče více motivovat k hledání práce a k jejich uplatnění na trhu práce je posílat do nejrůznějších

kurzů. Motivací má být zvýšení minimální mzdy. Další oblastí je kultura, kde je zapotřebí vytvořit další podmínky pro její rozvoj a spokojené soužití obou skupin obyvatelstva. Největším problémem z nastíněné vládní strategie jsou vyloučené lokality. Cílem je v těchto lokalitách působit a s jednotlivými lidmi řešit jejich problémy a zapojovat je postupně do společnosti. Vytvořený segment ubytoven, kde žije až 100 tisíc lidí ve špatných podmínkách, je trend, který je potřeba zvrátit.²⁵

Výše popsanou problematikou se také zabývá vládní agentura pro sociální začleňování. Ta již dlouhodobě sleduje vývoj v této oblasti. Spoluvytváří podklady pro postup, jak se vyvíjí začleňování nejen Romského etnika do většinové společnosti. Také z jejich materiálů vyplývá, že tato problematika do roku 2007 byla řešena na vládní úrovni pouze okrajově. V konečném důsledku má za příčinu velmi negativní vnímání společného soužití většinové společnosti s romskou menšinou.

V České republice je mnoho menšin. Jednak národnostních, kde je ta romská vnímána z pohledu majority nejvíce negativně. U problematiky romské menšiny se dle vládní strategie mnoho nezměnilo. Již druhým rokem čelí Česká republika kritice Evropské unie, že přistupuje k danému problému velmi laxně. EU loni zahájila s Českem řízení kvůli porušování antidiskriminačních zákonů. Eurokomisařka Věra Jourová ale není s reakcí vlády spokojená. Pokud ČR nepřinese garance, že se změní praxe, bude vydáno odůvodněné stanovisko, uvedla Jourová s tím, že věc může skončit až u Evropského soudního dvora, kde by Česku hrozila v případě porážky pokuta. České ministerstvo školství ovšem k problému přistupuje po svém. Nejdříve se náměstek pro legislativu Petr Mlsna nemohl rozpomenout, že by bylo nějaké řízení vůbec zahájeno. Po opakovaných dotazech pak vyšlo najevo, že ministerstvo komisi na výtky ohledně „domnělé diskriminace romských žáků“ přece jen odpovídalo. V Bruselu ovšem s odpovědí příliš spokojení nebyli.

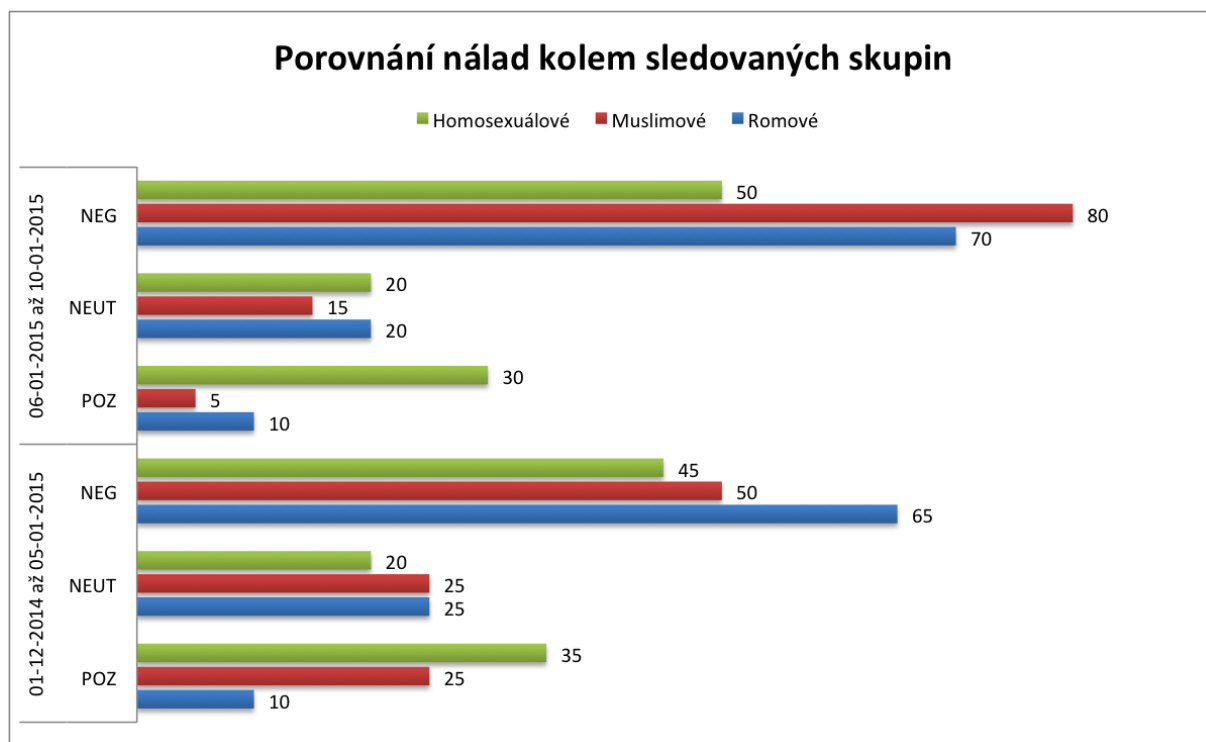
Také mezinárodní organizace Amnesty International, která vydala zprávu, že Česká republika diskriminuje romské děti tím, že neposuzuje žáky jednotlivě, a snaží se je

²⁵ Vlada ČR. www.vlada.cz/assets/ppov/2014-05-13.Romska-strategie-2020.doc. [online]. 2016 [cit. 2017-1-1]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz>.

umísťovat do praktických škol. Dále ze zprávy vyplývá, že ministerstvo školství k romským dětem přistupuje rasisticky. V minulých letech ministr školství Marcel Chládek tuto zprávu bagatelizoval a jakékoliv pochybení odmítal. S jeho prací předseda vlády spokojen nebyl a ministerstvo školství převzala paní Kateřina Valachová, která vede ministerstvo jiným pozitivním směrem a je vidět již několik úspěchů. Jde například o inkluzi.

Stejně jako má Česká republika problémy s integrací Romů, objevují se negativní nálady vůči dalším menšinám. Z dále uváděného grafu č. 1 na straně 44 je rovněž zřejmé, že vlna nenávisti vůči jedné skupině dala volný průchod i dalším vlnám odporu - v našem případě vůči Romům, homosexuálům a muslimům. Ukazuje se, že spontánní navýšení nenávisti vůči určité skupině obyvatel vyvolává ve společnosti obecný nárůst zlovůle vůči ostatním kritickým subjektům i jevům. K lepší orientaci v této problematice jsem ještě zařadil uvedený graf, který porovnává vývoj nálad kolem tří sledovaných skupin - muslimů, Romů a homosexuálů. Dramatické zvýšení negativních příspěvků v oblasti muslimské problematiky způsobil jednak přesun sentimentu od přispěvatelů s dosud neutrálně laděnými komentáři, a také nárůst počtu negativních komentářů od autorů, kteří se k této problematice původně nevyjadřovali. Začíná aktuálně sílit negativní nálada vůči nové vlně migrantů a chystají se také různé demonstrace, jaké známe z předešlých let vůči romské populaci. Lze jen stěží předpokládat další vývoj tohoto nově nastupujícího problému, kterému začíná čelit celá Evropská unie.

Graf č. 1: Zastoupení sledovaných témat podle sentimentu v období 1. prosince 2014 – 5. ledna 2015 a v období 6. – 10. ledna 2015 (NEG=negativní, NEUT=neutrální, POZ=pozitivní)

Zdroj²⁶

Je každopádně dobré, že vláda České republiky má samostatné ministerstvo, které se výše uvedenou problematikou zabývá. Jen čas ukáže, zda práce, kterou vytváří v této oblasti je posunem při začleňování těchto minorit do většinové společnosti. Výše popsanou koncepci, kterou připravuje uvedené ministerstvo, bude nutné uvést do praxe a zda posune vnímání této minoritní Romské společnosti o krok dále, či bude stagnovat na místě, ukáže budoucnost. Jako prioritní v roce 2017 je pro vládu koncepce zapojení co největšího počtu nezaměstnaných do pracovního procesu z vyloučených lokalit,

²⁶ZAVORAL, P. Agentura pro sociální začleňování [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz./analýzy>.

kterých je na území našeho státu aktuálně 66. Je to úkol pro nově nastupujícího ministra Jana Chvojku. Stejně tak je nejasné, zda se vnímání Romů většinovou populací stane v budoucnu více tolerantní a nebude tak velmi negativní jako doposud. Je zřejmé, že většinová společnost na odlišné chování Romů neumí kladně reagovat. Neumí pochopit jejich jinou mentalitu, kulturu, jejich projevy chování, které jsem již popisoval v jiné části této práce. Také další národnostní menšiny, které s migrační krizí přichází do západní Evropy, lidé vnímají vesměs negativně. Jsou to většinou migranti z muslimských zemí, kteří mají odlišnou kulturu i náboženství.

Z pohledu migrační krize je zajímavé uvést naprosto odlišné vnímání této problematiky v Německé spolkové republicky a naší vlasti. Německá kancléřka Angela Merkelová prezentuje Německo jako tolerantní demokratickou zemi, která je naprosto otevřená národnostním menšinám, přestože sklídila mnoho negativních reakcí z vlastních řad. Po několika teroristických útocích však došlo k změně přístupu německé kancléřky, která chce již důsledně vracet uprchlíky, kteří nezískají nárok na azyl zpět do zemí původu.

Naprosto odlišné postoje zastává prezident Zeman. Svou rétorikou, kterou šíří populistické myšlenky rozděluje společnost. Snaží se vyvolávat v lidech strach z uprchlíků, jiných etnických skupin, přestože téměř žádné uprchlíky v České republice nemáme. Svými názory do značné míry posouvá vnímání České republiky jako moderní demokratické společnosti, která zastává myšlenky zakotvené v Ústavě. Jedním z příkladů je jeho vyjádření o nesmyslnosti inkluze, z čehož vyplývá, že sbližování Romů s většinou společností neuznává. Příklon k Rusku a Číně, kde demokratický systém neexistuje, je také velmi zvláštní a z mého pohledu Českou republiku poškozují.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VLASTNÍ POZNATKY Z TERÉNU

V této kapitole uvedu data, která jsem získal provedením dotazníkového šetření, kdy jsem oslovil 70 občanů města ve věku 20 až 75 let v období od 15. prosince 2016 do 10. ledna 2017. Jednalo se o tři otázky, zda se cítí ohroženi v okolí opavských vyloučených lokalit, zda vnímají město Opavu jako bezpečné, a zda mají negativní či pozitivní zkušenosti s příslušníky národnostních menšin.

V druhé podkapitole uvedu poznatky z rozhovoru tiskové mluvčí Městské policie Opava, jak složité bylo hledání vhodných kandidátů asistentů prevence kriminality.

5.1 Dotazníkové šetření

Šetření jsem prováděl v druhé polovině prosince a v prvním týdnu ledna 2017. V dotazech mezi obyvateli města Opavy, které jsem prováděl v různých částech města a v různých věkových skupinách, se ukázalo mnoho zajímavých názorů a postojů, které postupně rozeberu. Zúčastnit se dotazníkového šetření byl ochoten průměrně každý třetí občan města. Tato nízká ochota sdělit své názory byla zřejmě zapříčiněna nepříznivými klimatickými podmínkami a tzv. vánočním shonem.

Je potřeba uvést, že názory obyvatel se liší především u míry vzdělání a věku respondentů. Konečné výsledky znázorním v přehledných tabulkách. Dotazník jsem měl rozdělen do tří částí. Nejprve jsem se dotazoval, jak vnímají vyloučené lokality na území města a zda cítí ohrožení vlastní bezpečnosti. Vyloučené lokality vnímají Opavané poměrně negativně. Dále jsem se dotazoval, jak vnímají obyvatelé národnostní menšiny ve městě, především romskou menšinu a zda by byli ochotni bydlet v blízkosti této menšiny. Jestli by považovali sousedy této menšiny za bezpečnostní riziko. Poslední dotaz zněl, zda by vnímali jako přínos postupné sblížování národnostní menšiny s většinou ve smyslu zapojení se do sociálního a kulturního života. Následující tabulky vyjadřují názory obyvatel města Opava, kdy jsem se dotazoval jednotlivých

náhodně oslovených osob na výše uvedené otázky. Dotazoval jsem se osob různého věku, jak je patrné z níže uvedených tabulek.

Tabulka 1: Pocity obyvatel Opavy v blízkosti vyloučených lokalit

Vyloučené lokality	Věk 18-25 let	Věk 26-40 let	Věk 41-55 let	Věk 56-70 let
Cítí se bezpečně	14	8	7	5
Cítí ohrožení	6	10	9	11

Zdroj²⁷

První dotaz zněl: „Jak vnímáte vyloučené lokality ve městě Opava, tj. cítíte se zde bezpečně nebo ohrožení některou ze skupin obyvatel zde žijících“. Z první tabulky je patrné, že větší podíl dotazovaných se necítí v blízkosti vyloučených lokalit bezpečně. Z celkových 70 dotazovaných se cítí 34 bezpečně, 36 vnímají ohrožení. Mladší věková skupina dotazovaných toto nebezpečí vnímá méně negativně, starší dotazovaní uvádějí, že se cítí těmito lokalitami ohrožení. Uvádějí, že z této skupiny obyvatel mají obavu, že v těchto vyloučených lokalitách by mohli být napadeni, či okradeni.

²⁷ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 2: Vnímání sousedů z národnostních menšin (Romů) jako riziko

Lidé z národnostní menšiny jako sousedé	18-25 let	26-40 let	41-55 let	56-70 let
Cítí v tom riziko	12	13	12	14
Není to problém	8	5	4	2

Zdroj²⁸

Druhá otázka zněla: „Vnímáte jako bezpečnostní riziko mít za sousedy obyvatele národnostní menšiny, konkrétně Romy“. Z této tabulky jasně vyplývá, že jako sousedy by Romy chtělo velmi málo dotazovaných. Lidé dotazovaní ve věku 50 let a výše ve velké míře odpověděli, že raději ne. Uvedli, že ve většině případů nemají ze soužití s národnostní menšinou žádné zkušenosti, ale z informací známých, z médií či tisku mají z takového soužití obavy. Nechce je mít za sousedy 51 dotázaných. Pouze 19 by bylo ochotno s Romy sousedit. Pokud jsem se dotazoval na polskou národnostní menšinu, nebo Ukrajince, v těchto případech žádné ohrožení nevnímají. U romské menšiny vnímají problém především v absenci kulturních hodnot, nižších hygienických návyků a riziko vytvoření kriminogenního prostředí. Obávají se také rušení nočního klidu a obecně většího hluku.

²⁸ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 3 : Potřeba sblížení národnostních menšin s většinovou společností

Sblížení národnostních menšin s většinou	Věk 18-25 let	Věk 26-40 let	Věk 41-55 let	Věk 56-70 let
Souhlasí s tímto	5	7	4	3
Je jim to jedno	9	5	7	6
Nesouhlasí s tímto	6	6	5	12

Zdroj²⁹

Třetí dotaz zněl: „Souhlasíte se sblížením národnostních menšin s většinovou společností“. Z poslední tabulky je patrné, že zde nebyly jasně uvedené odpovědi. Někteří dotazovaní tuto problematiku nepovažují za podstatnou, tedy uváděli, že je jim to jedno, všem 27 dotazovaných. Souhlasných stanovisek není mnoho, pouze 19 a s vyšším věkem dotazovaných ochota sblížení upadá. Nesouhlasné stanovisko uvedlo 24 osob. To může souviset s myšlením starších lidí, kteří prožili aktivní část života v socialismu a jsou tímto obdobím velmi negativně ovlivněni. Také se zde projevuje do značné míry jistý nezájem o tuto problematiku.

Zde shrnu dílčí závěr této praktické části mé bakalářské práce. Ze shromážděných výsledků vyplývá, že ochota občanů přijímat Romy do většinové společnosti je vcelku mizivá. Toto šetření ukázalo, že lidé nemají zájem přijímat jiný životní styl a kulturu. Velmi zajímavým názorovým vzorkem by mohlo být dotazníkové šetření mezi žáky středních škol a gymnázií. Pokud by kulturní program několika významných společenských akcí, které překračují hranice Opavy, například Další břehy, Bezručova Opava a podobně zahrnoval prvky těchto odlišných kultur, věřím, že by vnímání alespoň části většinové společnosti bylo jiné. Tedy dílčím závěrem tohoto

²⁹ Autor práce, 2017 (vlastní šetření)

dotazníkového šetření je značně negativní vnímání romské menšiny z pohledu většinové společnosti a především starší generace.

5.2 Jak najít asistenty prevence kriminality

V této podkapitole se jen krátce zmíním o náročné práci těchto osob, a jak složité bylo je získat do této funkce. Tuto problematiku řeší Městská policie Opava. S tiskovou mluvčí paní Petrou Stonišovou jsem si domluvil schůzku ke krátkému rozhovoru. Z rozhovoru jsem se dozvěděl, že vybrat kvalitní zaměstnance, kteří by zvládli tuto náročnou práci, nebylo vůbec jednoduché. Jako nepostradatelnou pomoc uvedla spolupráci s opavskou neziskovou organizací Dživipen, která vytipovala vhodné uchazeče z vlastních řad. Pan Marek Lévy, který vede tuto organizaci, velmi aktivně spolupracoval. Po náročném školení byli vybráni dva asistenti. Nejprve navštěvovali kritické lokality v doprovodu městského strážníka a po určité době již sami. Tímto si také lépe získali důvěru obyvatel žijících v těchto lokalitách, nutno podotknout, že ne všech. Z rozhovoru jasně vyplynulo, že jejich činnost je jednoznačným přínosem, že se snaží směřovat některé obyvatele těchto lokalit směřovat k běžnému způsobu života. Dokonce se jejich aktivní působení projevilo přímo v praxi. Jednalo se o vyloučenou lokalitu U Cukrovaru, kde se část obyvatel aktivně zapojila do zateplování jednoho z objektů a přispěla aktivně k regeneraci této lokality. Jak uvedla paní Stonišová, je to velmi důležitý posun ve vnímání obyvatel těchto vyloučených lokalit. Asistenti dále předávají důležité poznatky z tohoto prostředí k využití v programech prevence kriminality, dalších aktivitách směřujících k potlačení negativních způsobů chování těchto obyvatel. Vedení města Opavy tyto aktivity velmi podporuje a vnímá asistenty prevence kriminality jako zásadní přínos. Jak dále uvádí paní Stonišová, ve městě Opava se ve spolupráci s organizací Dživipen podařilo pomocí asistentů prevence kriminality navázat kontakt s obyvateli problémových lokalit. Z výsledků práce těchto asistentů vyplývá, že značným způsobem přispěli k preventivní činnosti v oblasti vyloučených lokalit. Dále uvedla paní Stonišová, že vedení města Opavy je s činností asistentů prevence kriminality velmi spokojené. Svým aktivním přístupem se stali součástí koncepce prevence kriminality ve městě Opava.

ZÁVĚR

V České republice je problematika romské menšiny vnímána stále velmi negativně. Také v případě řešení konfliktů policisty mnohdy dochází ke zbytečné eskalaci zákroku z důvodu předsudků, se kterými mnoho kolegů ve službě zápasí. A právě Policie ČR je jednou ze státních institucí, která by měla dbát na rovné zacházení a sledovat, zda nedochází k diskriminaci vůči minoritám.

V posledních několika letech se výrazně rozšířily různé ubytovny pro sociálně slabé spoluobčany, kde se také převážně vyskytují Romové. Stávají se z nich vyloučené lokality, kde dochází k negativním vlivům, které jsem popisoval. Státní orgány, již tyto negativa vnímají, a snaží se přimět zákonodárce tuto problematiku s levnými ubytovnami řešit.

Jako pozitivní trend mohu uvést asistenty prevence kriminality, kteří jsou vybírání i z řad Romů, kteří lépe proniknou do romské komunity a snaží se s nimi řešit tuto problematiku. Jako přínos ve městě Opava vnímám projekty sdružení Dživipen a Elim, které jsou podporovány městem, kde jsou vytvářeny projekty, které přispívají k prevenci kriminality a vhodně působí v oblasti volnočasových aktivit mládeže. V oblasti kulturního dění minorit je zde ještě velký potenciál. Město Opava pořádá každoročně několik kulturních akcí, jako například Další břehy, nebo Bezručova Opava, které trvají měsíc. Jen velmi obtížně bychom našli program určený minoritám. Zde je velký potenciál ke zlepšení.

Jisté rezervy se pak objevují v sociální oblasti, ve spolupráci Městské policie a dalšími organizacemi, při komunikaci státních a komunálních institucí v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti, terénní práce ve vyloučených oblastech a ubytovnách. Jistý potenciál, který může vést ke zlepšení, bych pak viděl v lepším využití evropských zdrojů. To je nejen problém našeho města, ale celorepubliková záležitost. Oblast školství má také řadu věcí, které by bylo potřeba změnit. K romským menšinám je zapotřebí u vzdělávání přistupovat s větším pochopením a nastavit takový vzdělávací program, který by vedl k úspěšnému vzdělávání těchto dětí. Začíná se měnit přístup v oblasti základního vzdělávání, kdy romské děti nebývají automaticky zařazovány do praktických škol. Je nepochybně důležité tyto děti více začleňovat do většinové

společnosti. V oblasti bydlení je potřeba postupně rodiny přesunout z vyloučených lokalit do sociálního bydlení. Je však nutné nastavit tyto byty tak, aby se zde nekumulovali pouze romské rodiny, ale docházelo ke sloučení minoritní a majoritní společnosti. Z předešlých případů známe negativní jevy, kdy bydleli v domech jen romské rodiny a mělo to negativní vliv na jejich chování. Romské rodiny se uzavírali pouze do vlastních společenstev a nechtěly akceptovat pravidla většinové společnosti. V těchto situacích dochází také k negativním kriminologickým jevům.

V této práci jsem se snažil nastínit kořeny romské populace, jejich příchod na naše území. Také jsem se snažil představit jejich kulturní zvyklosti, rozdíly které jsou mezi jejich a většinovou společností a z nich pramenící nesnášenlivost. Přiblížil jsem vyloučené lokality na území města Opavy, i problémy s tím spojené. Dále jsem uvedl preventivní programy, které minimalizují negativní jevy spojené s vyloučenými lokalitami a program začleňování menšin do společnosti.

Z dotazníkového šetření mezi náhodným vzorkem obyvatel Opavy vyplývá, že lidé se obávají zapojení národnostních menšin do většinové společnosti, především pak romské menšiny. Vnímání vyloučených lokalit za bezpečnostní riziko považuje především starší věkový vzorek dotazovaných. Z uvedených odpovědí vyplývá, že osobní zkušenost většinou dotazovaní nemají, ale negativní podněty vnímají z médií, tisku a podobně. Z odpovědí vyplývá, že dotazovaní vnímají odlišnost chování, kultury, zvyků jako negativum a nechtějí tyto rozdíly příliš akceptovat.

Z této práce vyplývá, že je před námi ještě mnoho úsilí změnit pohled na tuto menšinu a pokusit se pochopit jejich kulturu a především jejich chování, toliko rozdílné od většinové společnosti. Je nezbytné se touto problematikou velmi zodpovědně zabývat, aby toto nepochopení a nesnášenlivost měla klesající tendenci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BALABÁNOVÁ, H. Neznámí Romové. Ostrava: Vyšší policejní škola a střední policejní škola MV v Holešově, 2009.

HORVÁTHOVÁ, J. Kapitoly z dějin Romů. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 978-80-710-6015-6.

JAKOUBKOVÁ, LENKA, BUDILOVÁ, LENKA a HIRT, TOMÁŠ. Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR. Praha: Člověk v tísni - společnost při ČT, 2005. ISBN 80-903-5101-8.

NAVRATIL, P. Romové v české společnosti. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8741-8.

ŘÍČAN, P. S Romy žít budeme - Dějiny. Současná situace. Kořeny problémů. Naděje společné budoucnosti. 1 vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-717-8250-5.

Moravskoslezský kraj. Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje: na období 2011-2014. Ostrava: MS kraj, 2016. ISBN 978-80-87503-08-09.

Seznam použitých internetových zdrojů

LÉVAY, M. www.dzivipen.cz. [online]. 2009 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z: <http://www.dzivipen.cz>. Vlada ČR. (2014).

Magistrát města Opava. Oficiální stránky města Opavy. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.opava-city.cz>.

Vlada ČR. www.vlada.cz/assets/ppov/2014-05-13.Romska-strategie-2020.doc. [online]. 2016 [cit. 2017-1-1]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz>.

Ministerstvo Vnitra. www.mvcr.cz. [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz>.

ZAVORAL, P. Agentura pro sociální začleňování [online]. 2016 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.hatefree.cz/analýzy>.

Česko. Zákon č. 198 ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. In. Sbírka zákonů české republiky. 2008, částka 58. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/sb058-09-pdf.aspx>.

SEZNAM ZKRATEK

MSK - Moravskoslezský kraj

OOP - Obvodní oddělení policie

PCO - Pult centralizované ochrany

NZDM - Nízkoprahový klub pro děti Magnet

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Pocity obyvatel Opavy v blízkosti vyloučených lokalit.....

Chyba! Záložka není definována.3

Tabulka 2: Vnímání sousedů z národnostních menšin(Romů) jako riziko..... 53

Tabulka 3: Potřeba sblížení národnostních menšin s většinovou společností... 54

Seznam grafů

Graf 1: Porovnání nálad kolem sledovaných skupin.....

Chyba! Záložka není definována.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Daniel Bena

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Práva příslušníků národnostních menšin prizmatem vyloučených lokalit ve městě Opava

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 48

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů českých použitých zdrojů: 6

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Víšek